

514.

Na osnovu člana 14 stav 2, člana 89 stav 6, člana 90 stav 6 i člana 91 stav 7 Zakona o vazдушnom saobraćaju ("Službeni list CG", broj 30/12), uz prethodnu saglasnost Ministarstva saobraćaja i pomorstva, Agencija za civilno vazduhoplovstvo, donijela je

P R A V I L N I K O USLOVIMA I NAČINU UPOTREBE ZMAJA I PARAGLAJDERA

I. OSNOVNE ODREDBE

Predmet

Član 1

(1) Ovim pravilnikom utvrđuju se način, pravila i postupci letenja i ograničenja u letenju zmaja i paraglajdera, uslovi u pogledu stručne spreme, radnog iskustva, stručne osposobljenosti pilota zmaja i paraglajdera, način izdavanja, obnavljanja, produžavanja i vrijeme na koje se izdaje dozvola odnosno ovlašćenje pilota zmaja i paraglajdera, uslovi pod kojima se mijenja, ukida ili privremeno ukida dozvola, uslovi pod kojima se ukida ili privremeno ukida ovlašćenje, obrazac dozvole, uslovi koje mora da ispunjava pravno ili fizičko lice, odnosno organ državne uprave koje obavlja stručno osposobljavanje pilota zmaja i paraglajdera, uslovi pod kojima se izdaje, mijenja, ukida ili privremeno ukida ovlašćenje za stručno osposobljavanje pilota zmaja i paraglajdera, vrijeme na koje se izdaje ovlašćenje, obrazac ovlašćenja, sadržina programa za stručno osposobljavanje i način stručnog osposobljavanja, način polaganja ispita za pilota zmaja i paraglajdera, kao i uslovi koje u pogledu stručne spreme i iskustva mora da ispunjava lice koje se imenuje za ispitivača.

(2) Odredbe ovoga pravilnika koje se odnose na letenje zmajem, primarno upravljanje pokretnim aerodinamičkim površinama, primjenjuju se i na jedrilice mase do 80/100 kg.

Značenje izraza

Član 2

Izrazi upotrijebljeni u ovom pravilniku imaju sljedeća značenja:

1) **amaterska gradnja** je izrada paraglajdera koju obavlja fizičko lice;

2) **akrobatski let** (*aerobatic flight*) je namjerno izveden manevar vazduhoplova u letu koji uključuje naglu promjenu položaja, neuobičajen položaj ili neuobičajenu promjenu brzine leta vazduhoplova, osim u slučajevima neuobičajenih položaja pri normalnom letenju ili pri stručnom osposobljavanju za dozvolu, odnosno ovlašćenje koje nije dozvola odnosno ovlašćenje za akrobatsko letenje;

3) **dozvola pilota zmaja odnosno paraglajdera** je dokument na osnovu kojeg pilot zmaja odnosno paraglajdera ostvaruje prava iz dozvole pilota zmaja odnosno paraglajdera, a u skladu s ovlašćenjima iz dozvole;

4) **jedrilice mase do 80/100kg** su jedrilice, uključujući one koje polijeću pomoću nogu pilota, čija najveća masa kada su prazne ne smije biti veća od 80 kg, ako se radi o jednosjedu, ili 100 kg ako se radi o dvosjedu;

6) **kontrolisana zona** (*control zone – CTR*) je kontrolisani vazdušni prostor koji se prostire od zemljine površine do određene gornje granice;

7) **kandidat** (*applicant*) je podnosilac zahtjeva za polaganje ispita (teorijskog i/ili praktičnog) za sticanje dozvole pilota zmaja, odnosno paraglajdera, ili za sticanje odgovarajućeg ovlašćenja;

8) **knjižica letenja** je lična evidencija letova pilota ili učenika pilota zmaja, odnosno paraglajdera;

9) **knjižica osposobljavanja ili radna knjižica** je knjižica učenika pilota zmaja odnosno paraglajdera u koju se upisuju nastavne jedinice i zapažanja o toku stručnog osposobljavanja;

10) **let** je način kretanja vazduhom pri čemu ni vazduhoplov ni letač nijesu oslonjeni na površinu terena ili vode;

11) **letovi na malim visinama** su letovi za vrijeme kojih se pilot ili učenik pilot zmaja, odnosno paraglajdera, u svakom trenutku leta nalazi na visini manjoj od 50 m iznad tla, a visinska razlika između uzletišta i sletišta nije veća od 150 m;

12) **letovi na srednjim visinama** su letovi za vrijeme kojih se pilot ili učenik pilot zmaja, odnosno paraglajdera, nalazi na visinama do 300 m iznad tla a visinska razlika između uzletišta i sletišta je veća od 150 m;

13) **letovi na velikim visinama** su letovi za vrijeme kojih se pilot zmaja, odnosno paraglajdera, nalazi na visini većoj od 300 m iznad tla bez obzira na visinsku razliku između uzletišta i sletišta;

14) **nadležni organ** (*authority*) je organ nadležan za poslove civilnog vazduhoplovstva, u Crnoj Gori Agencija za civilno vazduhoplovstvo;

15) **nalet ili vrijeme letenja** (*flight time*) je ukupno vrijeme od trenutka kada se pilot ili učenik pilot zmaja, odnosno paraglajdera, pokrene u svrhu uzlijetanja do trenutka kada se potpuno zaustavi na kraju leta;

16) **organizovano letenje** je letenje zmajem i paraglajderama u svrhu:

a) sportskog takmičenja ili vazduhoplovne priredbe,

b) praktičnog (letačkog) osposobljavanja;

17) **ovlašćeni instruktor letjenja** je pilot zmaja, odnosno paraglajdera, sa važećim ovlašćenjem instruktora letenja koji djeluje u okviru organizacije odobrene za osposobljavanje pilota zmaja, odnosno paraglajdera;

18) **ovlašćenje** je dokaz o dodatnoj osposobljenosti pilota zmaja, odnosno paraglajdera, koje se upisuje u dozvolu pilota zmaja, odnosno paraglajdera;

19) **paraglajder** (*paraglider*) je sportski vazduhoplov jednosjed ili dvosjed, koji nema krutu osnovnu konstrukciju i kojim se može sigurno uzleteti i sletjeti uz pomoć nogu pilota u uslovima bez vjetera;

20) **potvrda o obavljenom osposobljavanju** je potvrda organizacije odobrene za osposobljavanje, o završenom teorijskom i/ili praktičnom stručnom osposobljavanju učenika pilota;

- 21) **prelet (cross-country flight)** je let zmajem, odnosno paraglajderom, od početne do završne tačke rute korišćenjem uzlaznih vazдушnih strujanja i uobičajenih navigacijskih postupaka;
- 22) **rukovodioc letenja** je lice odgovorno za sigurnu pripremu, organizaciju, izvođenje i nadziranje organizovanog letenja zmajevima i paraglajderima;
- 23) **sletište** je mjesto na kopnu određeno za slijetanje zmaja i paraglajdera;
- 24) **sportski vazduhoplov** je vazduhoplov sa posadom, teži od vazduha, sa ili bez motora (ultralaki avion, zmaj, paraglajder i sl.);
- 25) **stepen osposobljavanja** je osposobljavanje učenika pilota u letjenju zmajem ili paraglajderom, koji se u praktičnom dijelu sprovodi na dva stepena i pet nivoa obuke, i to:

1) prvi stepen osposobljavanja:

Para pro 1 - rukovanje paraglajderom na zemlji,

Para pro 2 – niski i visinski letovi;

drugi stepen osposobljavanja je osposobljavanje koje se sprovodi nakon završenog prvog stepena osposobljavanja učenika pilota u letjenju zmajem ili paraglajderom, a završava polaganjem ispita za sticanje dozvole pilota zmaja ili paraglajdera, i to:

Para pro 3- jedrenje na padini,

Para pro 4- termičko jedrenje,

Para pro 5- preleti.

- 26) **tandem zmaj ili paraglajder** je zmaj ili paraglajder namijenjen za istovremeno letenje dva lica;
- 27) **teren za osposobljavanje** je prirodni ili uređeni teren namijenjen osposobljavanju učenika pilota, koji omogućava jednostavno uzlijetanje, let i slijetanje, bez prepreka ili drugih smetnji koje mogu ometati let ili ugroziti sigurnost;
- 28) **učenik pilot** je lice koje se osposobljava za sticanje dozvole pilota zmaja, odnosno paraglajdera;
- 29) **uslovno zabranjeno područje (restricted area)** je dio vazdušnog prostora Crne Gore, utvrđenih dimenzija, iznad određenog područja u kojem se ne smije obavljati vazdušni saobraćaj, u određeno vrijeme i uz određene uslove;
- 30) **uzletište** je mjesto na kopnu određeno za uzlijetanje zmaja i paraglajdera;
- 31) **validacija dozvole pilota zmaja, odnosno pilota paraglajdera ili ovlašćenja** je postupak koji se sprovodi za vrijeme važenja strane dozvole ili ovlašćenja i obezbjeđuje njenom vlasniku nastavak ostvarivanja prava iz dozvole ili ovlašćenja, za određeno vrijeme, nakon ispunjavanja propisanih uslova;
- 32) **veće popravke** su popravke koje, prema uputstvima za održavanje, mogu obavljati samo proizvođač ili pravno odnosno fizičko lice ovlašćeno za obavljanje tehničkih pregleda i održavanje vazduhoplova;
- 33) **zabranjeno područje (prohibited area)** je dio vazdušnog prostora Crne Gore utvrđenih dimenzija u kojem je zabranjeno obavljanje vazdušnoga saobraćaja;
- 34) **zmaj (hang-glider)** je sportski vazduhoplov krute osnovne konstrukcije, jednosjed ili dvosjed, bez motora, kojim je moguće uzletjeti uz pomoć nogu pilota, a kojim se:
- upravlja isključivo premještanjem težišta i moguće je uzletjeti i sletjeti u uslovima bez vjetera. Dozvoljene su dodatne pokretne površine kojima se utiče na upravljivost ili otpor, ali samo u slučaju da na zmaja djeluju simetrično;
 - primarno upravlja pokretnim aerodinamičkim površinama i kojim je moguće uzletjeti i sletjeti u uslovima bez vjetera;
 - primarno upravlja aerodinamičkim površinama po uzdužnoj osi (nagibu) i kojim je moguće uzletjeti i sletjeti u uslovima bez vjetera. Pilot se ne nalazi unutar konstrukcije ili oplata zmaja, osim unutar sastava vezova i okvira za upravljanje;
- 35) **zmaj odnosno paraglajder sa pomoćnim motorom** je zmaj, odnosno paraglajder, opremljen motorom, kojim je moguće uzletjeti uz pomoć nogu pilota;

Upotreba zmaja i paraglajdera

Član 3

- (1) Zmaj, odnosno paraglajder, upotrebljava se isključivo u skladu sa njegovom namjenom i uputstvom proizvođača zmaja, odnosno paraglajdera.
- (2) Zmaj, odnosno paraglajder, može biti namijenjen za:
- rekreativno letenje;
 - takmičenje;
 - stručno osposobljavanje pilota zmaja odnosno paraglajdera.

Prava i dužnosti pilota zmaja i paraglajdera

Član 4

- (1) U vazdušnom prostoru Crne Gore zmajem, odnosno paraglajderom, može da upravlja lice koje ima dozvolu pilota zmaja, odnosno dozvolu pilota paraglajdera, izdatu od strane Agencije za civilno vazduhoplovstvo (u daljem tekstu: Agencija).
- (2) Izuzetno od stava 1 ovog člana, zmajem, odnosno paraglajderom, može da upravlja lice koje ima važeću stranu dozvolu pilota zmaja, odnosno pilota paraglajdera ili međunarodnu identifikaciju pilota paraglajdera (International Pilot Proficiency Identification – IPPI), solo paraglajderom radi rekreacije i učešća na sportskim takmičenjima, kao i učenik pilot uz prisustvo instruktora letenja.
- (3) Pilot zmaja, odnosno paraglajdera, dužan je pri korišćenju zmaja, odnosno paraglajdera, da postupa u skladu sa odredbama Zakona o vazdušnom saobraćaju, Pravilnika o letjenju vazduhoplova, ovoga pravilnika, kao i u skladu sa pravima i ovlašćenjima iz dozvole pilota zmaja, odnosno pilota paraglajdera.
- (4) Pilot zmaja, odnosno paraglajdera, rukuje zmajem, odnosno paraglajderom, na sopstvenu odgovornost i u svakom trenutku je odgovoran za korišćenje zmaja, odnosno paraglajdera kojim rukuje, kao i za sve posljedice koje mogu nastati usljed upotrebe zmaja odnosno paraglajdera.
- (5) Pilot zmaja, odnosno paraglajdera, preduzima sve potrebne mjere radi obezbjeđenja sigurnosti tokom pripreme za uzlijetanje, leta i slijetanja.

- (6) Pilot zmaja, odnosno paraglajdera, je dužan da svaki dio opreme koristi u skladu s namjenom i uputstvom proizvođača, na način koji obezbeđuje sigurno letenje.
- (7) Instruktor letenja, prije početka osposobljavanja, a pilot tandem zmaja, odnosno paraglajdera, saputnika, da će letjeti zmajem, odnosno paraglajderom, na sopstvenu odgovornost.
- (8) Tandem zmajem, odnosno tandem paraglajderom, u svojstvu putnika, može letjeti maloljetno lice starije od 12 godina uz pisanu saglasnosti roditelja, odnosno staraoca.
- (9) Letenje zmajem, odnosno paraglajderom, nije dozvoljeno pilotima, odnosno putnicima pod dejstvom alkohola, opojnih droga i drugih psihoaktivnih supstanci.

II. IZRADA, UPOTREBA I ODRŽAVANJE

Proizvodnja

Član 5

- (1) Proizvodnja zmaja, odnosno paraglajdera, je serijska izrada zmaja odnosno paraglajdera, od strane proizvođača.
- (2) Agencija će prihvatiti svaki tip zmaja, odnosno paraglajdera, proizvođača iz stava 1 ovog člana ako je dostavljen dokaz u uskladenosti sa standardima iz Priloga 1* koji je sastavni dio ovog pravilnika.
- (3) Agencija sačinjava i na svojoj internet stranici objavljuje spisak prihvaćenih tipova zmaja, odnosno paraglajdera.
- (4) Ako proizvođač dostavi Agenciji priručnike za letenje i održavanje, Agencija prihvata novi tip zmaja odnosno paraglajdera.
- (5) Svaki proizvedeni zmaj, odnosno paraglajder, mora da ima, ispisan naziv i oznaku proizvođača, oznaku atesta i modela, godinu proizvodnje i serijski broj, na lako uočljiv, čitljiv i trajan način
- (6) Odredbe stava 5 ovog člana ne primjenjuju se na prototipove.
- (7) Proizvođač zmaja, odnosno paraglajdera, uz svaki proizvedeni primjerak mora korisniku dostaviti uputstvo za letenje i održavanje zmaja odnosno paraglajdera.

Amaterska gradnja

Član 6

- (1) Amaterska gradnja zmaja, odnosno paraglajdera, je izrada zmaja, odnosno paraglajdera, u skladu s važećim propisima o amaterskoj gradnji vazduhoplova.
- (2) Zmaj, odnosno paraglajder koji su amaterski građeni može ispitivati samo graditelj ili pilot zmaja, odnosno paraglajdera, koji ima odgovarajuće ovlašćenje probnog pilota.

Tehnički pregled

Član 7

- (1) Tehnički pregled zmaja, odnosno paraglajdera, obavlja se radi utvrđivanja tehničke ispravnosti zmaja, odnosno paraglajdera, u svrhu utvrđivanja sposobnosti za sigurno letenje.
- (2) Tehnički pregled zmaja, odnosno paraglajdera obavlja proizvođač, servis ovlašćen od strane proizvođača ili pravno ili fizičko lice ovlašćena od Agencije
- (3) Agencija će ovlastiti pravno ili fizičko lice iz stava 2 ovog člana ako dostavi dokaz o osposobljenosti za obavljanje tehničkog pregleda zmaja, odnosno paraglajdera, izdat od strane proizvođača.
- (4) Agencija sačinjava i na svojoj internet stranici objavljuje spisak pravnih ili fizičkih lica ovlašćenih za obavljanje tehničkog pregleda zmaja, odnosno paraglajdera.
- (5) Tehnički pregled zmaja, odnosno paraglajdera, obavlja se u skladu standardim iz Priloga 1 ovog pravilnika.
- (6) Tehnički pregled, ukoliko proizvođač nije drugačije odredio, mora se obaviti u roku od jedne godine za tandem zmaja odnosno tandem paraglajdera, ili dvije godine za solo zmaja ili solo paraglajdera, računajući od datuma proizvodnje zmaja, odnosno paraglajdera, odnosno od datuma prethodnog tehničkog pregleda.
- (7) Izuzeto od stava 6 ovog člana, tehnički pregled mora da se obavi i nakon svake veće popravke ili prepravke zmaja, odnosno paraglajdera.
- (8) Zmaj, odnosno paraglajder, može da se koristiti samo ako je tehničkim pregledom utvrđena ispravnost i sposobnost za sigurno letenje.

Potvrda o ispravnosti

Član 8

- (1) Nakon obavljenog tehničkog pregleda, proizvođač zmaja odnosno paraglajdera, pravno ili fizičko lice ovlašćeno za obavljanje tehničkog pregleda izdaje potvrdu o ispravnosti zmaja, odnosno paraglajdera.
- (2) Potvrda o ispravnosti zmaja odnosno paraglajdera izdaje se u skladu sa standardima iz Priloga 1 ovog pravilnika.
- (3) Na krilo zmaja, odnosno paraglajdera, upisuje se datum obavljenog tehničkog pregleda, datum narednog tehničkog pregleda, kao i potpis i pečat lica koje je obavilo pregled.
- (4) Potvrda o ispravnosti zmaja odnosno paraglajdera ispunjava se u dva primjerka, s tim da se jedan primjerak izdaje vlasniku zmaja, odnosno paraglajdera, a drugi ostaje proizvođaču ili pravnom odnosno fizičkom licu koje je obavilo tehnički pregled i koja ga je dužna čuvati u svojoj arhivi.

Održavanje

Član 9

- (1) Zmaj, odnosno paraglajder, kao i druge dijelove opreme za letenje, pilot mora da održava u skladu s uputstvom za održavanje, i eventualnim napomenama iz potvrde o ispravnosti nakon obavljenog tehničkog pregleda.

(2) Veće popravke ili prepravke zmaja, odnosno paraglajdera, može da obavlja samo proizvođač ili pravno ili fizičko lice ovlašćeno za obavljanje tehničkih pregleda i popravki.

III. MJESTA UZLIJETANJA I SLIJETANJA

Uslovi, odobrenja i evidencija

Član 10

(1) Mjesta uzlijetanja (u daljem tekstu: uzletišta) i slijetanja (u daljem tekstu: sletišta) moraju obezbijediti sigurno uzlijetanje i slijetanje zmajevima i paraglajderama.

(2) Uzletišta i sletišta za organizovano letjenje zmaja i paraglajdera (letjenje tandem zmajem, odnosno tandem paraglajderom, letenje u okviru obuke i letenje u okviru sportskih priredbi i takmičenja) se mogu koristiti kada Agencija izda odobrenje za upotrebu uzletišta i sletišta operatoru ili organizatoru.

Tereni za osposobljavanje

Član 11

(1) Izuzetno od člana 11 ovoga pravilnika, uzlijetati i slijetati zmajevima i paraglajderama radi školovanja može se obavljati i na terenima za osposobljavanje.

(2) Za terene za osposobljavanje u zoni slobodnog letenja (kategorija vazdušnog prostora G) gdje je visinska razlika uzletišta i sletišta manja od 150 m i gdje pilot u svakom trenutku leta nije više od 50 m iznad terena, nije potrebno odobrenje Agencije.

(3) Uzlijetanje ili slijetanje zmajem, odnosno paraglajderom na terenima za osposobljavanje dozvoljeno je samo uz saglasnost vlasnika ili korisnika zemljišta.

(4) Teren za osposobljavanje u kontrolisanoj zoni može se upotrebljavati samo uz posebno odobrenje Agencije, uz obavezno održavanje radio komunikacije sa nadležnom kontrolom letenja.

IV. LETENJE I OGRANIČENJA

Letenje zmajem i paraglajderom

Član 12

(1) Zmajem i paraglajderom može se letjeti u:

- 1) vizuelnim meteorološkim uslovima (VMC) koji omogućavaju sigurno letenje zmajevima, odnosno paraglajderama tokom dana, u vremenskom periodu od pola sata prije izlaska sunca do pola sata nakon zalaska sunca,
- 2) kontrolisanom vazdušnom prostoru, uz saglasnost pružaoca usluga u vazdušnom saobraćaju i obaveznu radio komunikaciju sa nadležnom kontrolom letenja,
- 3) kontrolisanom vazdušnom prostoru u zoni aerodroma, uz prethodno odobrenje operatora aerodroma i saglasnost pružaoca usluga u vazdušnom saobraćaju i obaveznu radio komunikaciju sa nadležnom kontrolom letenja.

Visine letenja

Član 13

(1) Zmajem, odnosno paraglajderom, mora se letjeti na visinama iznad minimalne sigurne visine. Minimalna sigurna visina je visina koja obezbjeđuje da u slučaju slijetanja u nuždi neće doći do nepotrebnog ugrožavanja lica i stvari na zemlji ili vodi.

(2) Zmajem odnosno paraglajderom, može se letjeti ispod visine od 150 m (500 stopa) iznad zemlje ili vode, ako je to potrebno zbog vrste letenja koje se obavlja i ako se pretpostavlja da ne postoji opasnost za lica i stvari na zemlji ili vodi.

(3) Zmajem odnosno paraglajderom, mora se letjeti na visini većoj od 50 m (150 stopa) iznad mostova, cesta, željezničkih pruga, dalekovoda, žičara, antena i sličnih objekata i grupe ljudi.

Ograničenja

Član 14

(1) Zmajevima, odnosno paraglajderama zabranjeno je letjeti:

- 1) iznad područja u nekontrolisanom vazdušnom prostoru klase G, koja su proglašena zabranjenim područjem,
- 2) u nepovoljnim meteorološkim uslovima,
- 3) u oblacima,
- 4) na vertikalnoj udaljenosti manjoj od 150 m (500 stopa) ispod baze oblaka,
- 5) ispod mostova i sličnih objekata, dalekovoda i antena.

(2) Privremeno, u određenom vremenskom periodu, pod određenim uslovima može se zabraniti letenje u uslovno zabranjenim područjima o čemu se piloti obavještavaju na način uobičajen u vazdušnom saobraćaju.

V. PRAVILA LETENJA

Uzlijetanje i mimoilaženje

Član 15

- (1) Prilikom uzlijetanja vazdušni prostor oko startnog mjesta na uzletištu mora biti slobodan. razmak između dva zmaja, odnosno paraglajdera, i vremenski razmak između dva uzlijetanja na istom uzletištu mora biti dovoljan da garantuje sigurno uzlijetanje.

- (2) Ako dva zmaja, odnosno paraglajdera, lete na istoj ili približno istoj visini jedan prema drugom, oba zmaja, odnosno paraglajdera, moraju skrenuti u desno, tako da rastojanje između njih mora bezbjedno.
- (3) Ako dva zmaja, odnosno paraglajdera, lete na istoj ili približno istoj visini jedan prema drugom, a s bočne strane im se nalazi padina, prednost ima onaj kome se padina nalazi s desne strane. Zmaj, odnosno paraglajder, kome se padina nalazi sa lijeve strane mora skrenuti u desno od padine tako da obezbijedi potrebno bezbjedno rastojanje između njih.

Preticanje

Član 16

- (1) Kod preticanja prednost ima sporiji zmaj, odnosno paraglajder.
- (2) Ako zmaj, odnosno paraglajder, koji leti većom brzinom naiđe, na približno jednakoj visini, na zmaj, odnosno paraglajder koji leti u istom smjeru manjom brzinom, može ga preticati skretanjem udesno.
- (3) Zmaj, odnosno paraglajder, ne smije preticati drugi zmaj, odnosno paraglajder, u blizini padine ako im se padina nalazi sa desne strane u odnosu na smjer letenja.
- (4) Ako se padina nalazi sa lijeve strane u odnosu na smjer letenja, preticanje se može izvršiti na način da zmaj, odnosno paraglajder, koji leti većom brzinom, pretiče po desnoj strani zmaja, odnosno paraglajdera, koji leti manjom brzinom.

Ukrštanje smjerova letenja zmaja, odnosno paraglajdera

Član 17

- (1) Pod ukrštanjem smjerova letenja podrazumijeva se da jedan zmaj, odnosno paraglajder, presijeca putanju drugom pod uglom od 70 do 160 stepeni.
- (2) Kod ukrštanja smjerova letenja zmaja, odnosno paraglajdera, koji lete na približno jednakoj visini, prednost ima zmaj odnosno paraglajder koji dolazi s desna u odnosu na drugi zmaj, odnosno paraglajder.
- (3) Zmaj, odnosno paraglajder, koji nema prednost mora skrenuti tako da propusti zmaja odnosno paraglajdera koja ima prednost.

Letenje u istom termičkom stubu i slijetanje

Član 18

- (1) Ako više zmajeva, odnosno paraglajdera, leti u istom termičkom stubu, prednost ima onaj koji je prvi počeo kružiti.
- (2) Ako je kruženje započeto, prednost ima donji paraglajder, odnosno zmaj.
- (3) Zmajevi, odnosno paraglajderi, koji lete u istom termičkom stubu, moraju kružiti u istom smjeru (lijevom ili desnom), a promjenu smjera kruženja vrši zmaj odnosno paraglajder koji je na manjoj visini.
- (4) Ako više zmajeva, odnosno paraglajdera, slijeće u kraćem vremenskom periodu, na isto sletišće, prednost ima zmaj odnosno paraglajder koji se nalazi na manjoj visini, osim ako se neki drugi zmaj, odnosno paraglajder nalazi u opasnosti.
- (5) Na sve ostale situacije u letenju primjenjuju se pravila letenja u skladu sa propisom kojim je uređeno letenje vazduhoplova.

Obavezna oprema

Član 19

- (1) Tokom letenja, lice koje leti zmajem odnosno paraglajderom mora nositi odgovarajuću zaštitnu kacigu.
- (2) Zmajem ili paraglajderom se ne smije letjeti ako vazduhoplov odnosno pilot, nema odgovarajući padobran za spašavanje.
- (3) Padobran za spašavanje mora se presložiti najmanje jednom godišnje ili češće ako je to propisao proizvođač.
- (4) Preslaganje padobrana za spašavanje vrši lice ovlašćeno od proizvođača padobrana ili lice ovlašćeno za preslaganje padobrana za spašavanje od strane Agencije.
- (5) se U knjižicu padobrana upisuje se datum obavljenog preslaganje padobrana za spašavanje sa potpisom lica koja je preslaganje obavilo.
- (6) Tokom letenja na srednjim i velikim visinama, a posebno tokom preleta, pilot zmaja, odnosno paraglajdera, mora održavati dvosmjernu radio-telekomunikacijsku vezu sa nadležnom kontrolom letenja, a učenik pilot tokom praktičnog osposobljavanja sa instruktorom letenja.
- (7) Tokom letenja na srednjim i velikim visinama, a posebno tokom preleta, pilot zmaja, odnosno paraglajdera, mora upotrebljavati uređaj za mjerenje visine.

Rukovodilac letenja

Član 20

- (1) Organizovano letenje zmajevima, odnosno paraglajderama, mora nadzirati rukovodilac letenja, koji mora biti punoljetan i imati važeću dozvolu pilota zmaja, odnosno pilota paraglajdera, a ako lete učenici piloti mora imati važeće ovlašćenje instruktora letenja.
- (2) Rukovodilac letenja mora da:
 - 1) provjeri meteorološku situaciju i situaciju na mjestu uzlijetanja, i slijetanja, prije početka letenja,
 - 2) saraduje s nadležnom službom pružalaca usluga u vazdušnom saobraćaju,
 - 3) odlučuje o početku, prekidu i završetku letenja,
 - 4) vodi računa o redu i disciplini na mjestu uzlijetanja, odnosno, kada je predviđeno, i na mjestu slijetanja,
 - 5) prije početka letenja, provjeriti letačku dokumentaciju lica koja namjeravaju da lete,
 - 6) prije početka letenja, vizuelnim pregledom, provjeriti ispravnost zmaja, odnosno paraglajdera, i opreme koja se koristi,
 - 7) zabrani upotrebu zmaja, odnosno paraglajdera, ili opreme koja nije ispravna,
 - 8) zabraniti letenje licu za koje proocijeni da:

psihički i fizički nije sposobno da leti,
je pod uticajem alkohola, droga ili drugih psihoaktivnih supstanci,
krši pravila letenja ili na drugi način ugrožava sigurnost letenja.

(3) Obaveze rukovodioca letenja iz stava 2 ovog člana odnose se i na instruktora letenja kod praktičnog (letačkog) osposobljavanja, koji je odgovoran za:

- 1) provjeru da li su učenici za pilote zmaja, odnosno paraglajdera, upisani u evidenciju učenika pilota i da li su opremljeni propisanom opremom,
- 2) dodjelu zadataka učenicima pilotima u okviru odobrenog programa osposobljavanja i vršenje nadzora njihovog letenja zmajem, odnosno paraglajderom.

Akrobatsko letenje

Član 21

(1) Akrobatsko letenje je dopušteno ako je zmaj, odnosno paraglajder, namijenjen za akrobatsko letenje, odnosno, u skladu sa uputstvom proizvođača za određeni tip zmaja, odnosno paraglajdera.

(2) Zabranjeno je akrobatsko letenje iznad naselja, puteva, željeznica, žičara, dalekovoda, drugih objekata i grupe ljudi.

(3) Akrobatski letovi moraju se izvoditi iznad minimalno sigurne visine.

VI. OSPOSOBLJAVANJE, ISPITI, DOZVOLE I OVLAŠĆENJA

Osposobljavanje

Član 22

(1) Kandidat za sticanje dozvole pilota zmaja odnosno paraglajdera ili odgovarajućeg ovlašćenja mora završiti teorijsko i praktično (letačko) osposobljavanje u skladu sa odobrenim programom u organizaciji odobroj za osposobljavanje pilota zmaja, odnosno paraglajdera.

(2) Ako je kandidat završio teorijsko i praktično (letačko) osposobljavanje u organizaciji odobroj za osposobljavanje pilota zmaja, odnosno paraglajdere, izvan Crne Gore, Agencija utvrđuje da li je program po kojem je obavljeno osposobljavanje izrađen u skladu sa zahtjevima iz Priloga 2 koji je sastavni dio ovog pravilnika.

(3) Na osnovu okvirnih programa teorijskog i praktičnog (letačkog) osposobljavanja za sticanje dozvole pilota zmaja, odnosno paraglajdera, ili odgovarajućeg ovlašćenja, svaka organizacija za osposobljavanje razrađuju svoj detaljni program osposobljavanja koji mora biti prihvaćen od strane Agencije.

(4) Prije prihvatanja od strane Agencije, detaljni program osposobljavanja mora biti ocijenjen ili procijenjen ili nesto slično od strane organizacije koja sprovodi osposobljavanje, odnosno odgovornog lica, zaduženog za osposobljavanje, a organizacija je dužna da u detaljnom programu utvrdi:

- 1) usklađenost programa osposobljavanja sa potrebama i mogućnostima organizacije za osposobljavanje,
- 2) usklađenost programa osposobljavanja sa ovim pravilnikom, okvirnim programom osposobljavanja i primjenjivim standardima,
- 3) potrebu povremene izmjene, odnosno dopune detaljnog programa osposobljavanja, a najmanje jednom godišnje radi utvrđivanja njegove efikasnosti, prilagođavanja potrebama i mogućnostima organizacije i usklađenosti sa primjenjivim standardima.

(5) Prije početka osposobljavanja, organizaciji odobroj za osposobljavanje pilota zmaja, odnosno paraglajdera, maloljetni kandidat mora dostaviti pisanu saglasnost roditelja, odnosno staratelja.

(6) Imajući dozvole pilota aviona, helikoptera, ultralakog aviona, jedrilice, balona, zmaja i/ili paraglajdera za sticanje dozvole pilota zmaja, odnosno paraglajdera, i/ili ovlašćenja pohađaju razliku u teorijski dio ispita u organizaciji za obuku pilota zmaja, odnosno paraglajdera, po programu prihvaćenim od strane Agencije i polažu teorijski dio ispita iz ovih predmeta, nakon čega polažu praktični dio ispita za sticanje dozvole pilota zmaja, odnosno paraglajdera.

Učenik pilot

Član 23

(1) Prije prvog leta, učenik pilot mora da ima najmanje 15 godina.

(2) Zmajem, odnosno paraglajderom, može upravljati učenik pilot koji se osposobljava za sticanje dozvole pilota zmaja, odnosno paraglajdera, ili kandidat koji se osposobljava za sticanje odgovarajućeg ovlašćenja, pod nadzorom ovlašćenog instruktora letenja i ako je upisan u knjigu evidencije učenika pilota pri organizaciji odobroj za osposobljavanje.

(3) Nastavne jedinice i zapažanja o toku osposobljavanja upisuju se u knjižicu osposobljavanja, odnosno, radnu knjižicu učenika pilota.

(4) Učenik pilot može da leti ako ima uvjerenje o zdravstvenoj sposobnosti izdato u skladu sa propisima kojima se uređuje zdravstvena sposobnost vazduhoplovnog osoblja.

Potrebno iskustvo

Član 24

Kandidat za sticanje dozvole pilota zmaja, odnosno paraglajdera, mora imati najmanje 15 sati ukupnog naleta kao učenik pilot zmaja, odnosno paraglajdera, i najmanje 60 uspješnih polijetanja i slijetanja u okviru letova u trajanju dužem od 5 minuta.

Ispit za sticanje dozvole pilota zmaj, odnosno paraglajdera

Član 25

- (1) Prije polaganja ispita za sticanje dozvole pilota zmaj, odnosno paraglajdera, kandidat mora da ima najmanje 16 godina.
- (2) Ispit za sticanje dozvole pilota zmaj, odnosno paraglajdera, sastoji se od teorijskog i praktičnog (letačkog) dijela ispita.
- (3) Radi sticanja dozvole pilota zmaj, odnosno paraglajdera, kandidat mora pokazati zadovoljavajuć nivo teorijskog znanja iz sljedećih predmeta:
 - 1) teorija letenja (aerodinamika i mehanika letenja),
 - 2) konstrukcije i materijali,
 - 3) meteorologija,
 - 4) pravila i propisi,
 - 5) tehnika letenja,
 - 6) opasne situacije i izvanredni postupci,
 - 7) pružanje prve pomoći.
- (4) Predmeti iz stava 3 ovog člana polažu se u pisanoj formi na osnovu pitanja koja sastavljaju ispitivači.

Teorijski dio ispita

Član 26

- (1) Teorijski dio ispita za sticanje dozvole pilota zmaj, odnosno paraglajdera, ili odgovarajućeg ovlašćenja, organizuje i sprovodi Agencija.
- (2) Za polaganje teorijskom dijela ispita kandidat mora imati dokaz o završenom teorijskom osposobljavanju od organizacije odobrene za osposobljavanje pilota zmaj, odnosno paraglajdera, u kojoj je obavljao osposobljavanje.
- (3) Dokaz o završenom teorijskom osposobljavanju pilota zmaj, odnosno paraglajdera, važi 12 mjeseci.
- (4) Ako kandidat ne pristupi polaganju teorijskog dijela ispita u roku iz stava 3 ovog člana, mora dostaviti dokaz o dodatnom osposobljavanju od organizacije odobrene za osposobljavanje pilota zmaj, odnosno paraglajdera.
- (5) Kandidat je uspješno položio teorijski dio ispita ako je ostvario najmanje 75% od ukupnog broja bodova koji se daju samo za tačne odgovore, predviđenih za svaki pojedini predmet.
- (6) Ako kandidat nije položio neki od predmeta iz četvrtog puta, ili ako je prošlo 18 mjeseci od zadnjeg dana u mjesecu u kojem je kandidat prvi put polagao ispit, kandidat mora ponovo polagati teorijski dio ispita.
- (7) Prije ponovnog polaganja teorijskog dijela ispita kandidat mora da obavi dodatno osposobljavanje u organizaciji odobrenoj za osposobljavanje pilota zmaj, odnosno paraglajdera.
- (8) Potvrda o položenom teorijskom dijelu ispita važi 24 mjeseca od dana kada je kandidat uspješno završio cijeli teorijski dio ispita.
- (9) Ako kandidat u roku iz stava 8 ovog člana, ne položi praktični (letačkog) dio ispita, teorijski dio ispita polaže ponovo.

Praktični (letački) dio ispita

Član 27

- (1) Prije polaganja praktičnog (letačkog) dijela ispita za sticanje dozvole pilota zmaj, odnosno paraglajdera, ili za sticanje odgovarajućih ovlašćenja, kandidat mora da položi teorijski dio ispita.
- (2) Za polaganje praktičnog (letačkog) dijela ispita kandidat mora da ima pisanu preporuku organizacije odobrene za osposobljavanje pilota zmaj, odnosno paraglajdera, u kojoj je obavljao osposobljavanje, nakon završenog praktičnog (letačkog) osposobljavanja.
- (3) Kandidat za sticanje dozvole ili ovlašćenja pilota zmaj, odnosno paraglajdera mora dokazati da kao pilot zmaj, odnosno paraglajdera, može uspješno obaviti odgovarajuće postupke i vježbe u skladu sa povlasticom koju mu pruža dozvola pilota zmaj, odnosno paraglajdera, ili odgovarajuće ovlašćenje.
- (4) Na praktičnom (letačkom) dijelu ispita koristi se tip zmaj, odnosno paraglajdera, na kojem se kandidat osposobljavao.
- (5) Praktični (letački) dio ispita podijeljen je u nekoliko sekcija koje predstavljaju različite faze leta zmajem, odnosno paraglajderom.
- (6) Sadržaj praktičnog (letačkog) dijela ispita dat je u Prilogu 3 koji je sastavni dio ovog pravilnika.
- (7) Kandidat je uspješno položio praktični (letački) dio ispita ako položi sve djelove jedne sekcije. Ako kandidat ne položi samo jednu sekciju može ponoviti praktični dio ispita. Ako ne položi više od jedne sekcije smatra se da nije uspješno položio praktični (letački) dio ispita.
- (8) Ako pri ponovnom polaganju praktičnog (letačkog) dijela ispita kandidat ne položi bilo koju sekciju, uključujući i one sekcije koje je uspješno položio u prethodnom pokušaju, smatra se da nije uspješno položio praktični (letački) dio ispita.
- (9) Kandidat koji nije uspješno položio praktični (letački) dio ispita upućuje se na dodatno praktično (letačko) osposobljavanje, u skladu sa pisanom preporukom ispitivača.
- (10) Praktični dio ispita sprovodi lice koje se nalazi na Spisku stručnjaka Agencije ovlašćeno za vršenje praktičnog dijela ispita za sticanje dozvole i ovlašćenja pilota zmaj, odnosno paraglajdera.

Zahtjev za izdavanje dozvole ili odgovarajućeg ovlašćenja, produženje ili obnavljanje važenja odgovarajućeg ovlašćenja

Član 28

- (1) Zahtjev za izdavanje dozvole pilota zmaj odnosno paraglajdera i/ili odgovarajućeg ovlašćenja, produženje ili obnavljanje važenja odgovarajućeg ovlašćenja podnosi se Agenciji na obrascu i na način koji je utvrdila Agencija.
- (2) Uz zahtjev se prilažu dokazi o ispunjavanju uslova za izdavanje dozvole pilota zmaj odnosno paraglajdera i/ili odgovarajućeg ovlašćenja, odnosno za produženje ili obnavljanje važenja odgovarajućeg ovlašćenja, u skladu sa ovim pravilnikom i propisom kojim je uređena zdravstvena sposobnost vazduhoplovnog osoblja.

- (3) Ograničenja ili proširenja prava iz dozvole ili odgovarajućeg ovlašćenja moraju biti upisana u dozvolu i ovjerena od strane Agencije.
- (4) Agencija istovremeno izdaje najviše jednu dozvolu pilota zmaja, odnosno paraglajdera, istom licu.
- (5) Dozvola pilota zmaja, odnosno paraglajdera, data je u Prilogu 5 koji je sastavni dio ovog pravilnika.

Ostvarivanje prava iz dozvole
Član 29

- (1) Imalac dozvole pilota zmaja, odnosno paraglajdera, ima pravo da samostalno upravlja zmajem, odnosno paraglajderom.
- (2) Ostvarivanje prava iz dozvole pilota zmaja odnosno paraglajdera može biti uslovljeno rokom važenja upisanih ograničenja i ovlašćenja, kao i rokom važenja uvjerenja o zdravstvenoj sposobnosti.
- (3) Prava imaoца dozvole pilota zmaja odnosno paraglajdera ograničena su na letenje bez naknade u nekomercijalnim operacijama, do ispunjavanja sljedećih uslova:
 - 1) punoljetstvo,
 - 2) letačko iskustvo od najmanje 100 sati letenja i 200 uzlijetanja i slijetanja,
 - 3) provjera letačke sposobnosti od strane ovlašćenog ispitivača.
- (4) Imalac dozvole pilota zmaja, odnosno paraglajdera, sa ovlašćenjem instruktora letenja, ima pravo na naknadu za:
 - 1) osposobljavanja kandidata za sticanje dozvole pilota zmaja, odnosno paraglajdera, ili odgovarajućeg ovlašćenja,
 - 2) provjeravanje letačke sposobnosti imaoца dozvole pilota zmaja, odnosno paraglajdere, ili odgovarajućeg ovlašćenja.
- (5) Prava imaoца dozvole pilota zmaja, odnosno paraglajdera, ograničena je na letenje zmajem, odnosno paraglajderom, u VMC uslovima danju.

Obaveza nošenja i davanja na uvid dokumenata
Član 30

- (1) Pilot zmaja odnosno paraglajdera mora uvijek sa sobom da ima važeću dozvolu i važeće uvjerenje o zdravstvenoj sposobnosti kada koristi prava iz dozvole.
- (2) Učenik pilot ili pilot zmaja odnosno paraglajdera mora uvijek sa sobom da ima identifikacijski dokument sa slikom radi identifikacije.
- (3) Učenik pilot ili pilot zmaja odnosno paraglajdera mora, bez odlaganja, dati na uvid dokumente iz stava 1 i 2 ovog člana i knjižicu letenja ovlašćenom predstavniku nadležnog tijela.
- (4) Prilikom samostalnih preleta učenik pilot mora uvijek sa sobom da ima pisano ovlašćenje instruktora o osposobljenosti za obavljanje samostalnih preleta zmajem odnosno paraglajderom.

Knjižica letenja
Član 31

- (1) Podatke o svim letovima učenik pilot ili pilot zmaja, odnosno paraglajdera, upisuje u knjižicu letenja u formi i na način koji je dat u Prilogu 4 koji je sastavni dio ovog pravilnika.
- (2) Za tačnost upisa u knjižicu letenja odgovoran je pilot zmaja, odnosno paraglajdera, učenik pilot, odnosno instruktor letenja koji ovjerava upis.

Ukidanje, privremeno ukidanje i ograničenje dozvola i ovlašćenja
Član 32

- (1) Agencija može ukinuti, privremeno ukinuti ili ograničiti korišćenje dozvole pilota zmaja, odnosno paraglajdera, i/ili odgovarajuće ovlašćenje, ako utvrdi da pilot zmaja, odnosno paraglajdera ne ispunjava uslove propisane ovim pravilnikom, propisom kojim se uređuje zdravstvena sposobnost vazduhoplovnog osoblja ili drugim posebnim propisom.
- (2) U slučajevima iz stava 1 ovog člana pilot zmaja odnosno paraglajdera je dužan da vratiti dozvolu Agenciji.

Ograničenja i upis ovlašćenja
Član 33

- (1) Dozvola pilota zmaja, odnosno paraglajdera, može da sadrži ograničenja u zavisnosti od načina uzlijetanja prilikom praktičnog (letačkog) dijela ispita.
- (2) Ograničenje iz stava 1 ovog člana može se ukinuti ako pilot zmaja, odnosno paraglajdera, u ovlašćenoj organizaciji za osposobljavanje pilota zmaja, odnosno paraglajdera, završi dodatno osposobljavanje u skladu sa okvirnim programima iz Priloga 2 ovog pravilnika.
- (3) Nakon uspješno završenog osposobljavanja iz stava 2 ovog člana, ovlašćena organizacija za osposobljavanje pilota zmaja, odnosno paraglajdera, izdaje potvrdu na osnovu koje se vrši upis dodatnih ovlašćenja u dozvolu.

Važenje dozvole
Član 34

- (1) Dozvola pilota zmaja, odnosno paraglajdera, izdaje se na neograničeno vrijeme.
- (2) Imalac dozvole, može da koristi ovlašćenja upisana u dozvolu pilota zmaja, odnosno paraglajdera, ako je u posljednjih 24 mjeseca imao najmanje 8 sati naleta i 15 uzlijetanja i slijetanja.
- (3) Ako pilot zmaja, odnosno paraglajdera, ne ispuni uslove iz stava 2 ovog člana, prije ponovnog korišćenja ovlašćenja mora da izvrši provjeru praktične (letačke) osposobljenosti, čiji nadzor će vršiti instruktor letenja zmajem, odnosno paraglajderom.

Sticanje i produžavanje važenja ovlašćenja

Član 35

- (1) Pilot zmaja, odnosno paraglajdera, može da stekne sljedeća ovlašćenja:
 - 1) ovlašćenje »N«: instruktor letenja zmajem, odnosno paraglajderom,
 - 2) ovlašćenje »T«: pilot tandem zmaja, odnosno paraglajdera,
 - 3) ovlašćenje »P«: probni pilot zmaja, odnosno paraglajdera,
 - 4) ovlašćenje »A«: akrobatsko letenje zmajem, odnosno paraglajderom.
- (2) Ovlašćenja iz stava 1 ovog člana izdaju se sa rokom važenja od četiri godine.
- (3) Podnosilac zahtjeva za produženje važenja ovlašćenja uz zahtjev prilaže:
 - 1) dokaz o naletu zmajem, odnosno paraglajderom, u vrijeme važenja ovlašćenja, od najmanje 40 sati, s tim da svake kalendarske godine mora imati nalet od najmanje 10 sati;
 - 2) potvrdu da je izvršio provjeru teorijskih znanja kod ovlašćene organizacija za osposobljavanje pilota zmaja, odnosno paraglajdera;
 - 3) dokaz o zdravstvenoj sposobnosti.
- (4) Ako tokom važenja ovlašćenja pilot ne ispunjava uslove iz stava 3 tač. 1, 2 i 3 ovog člana, ovlašćenje prestaje da važi.
- (5) Ovlašćenje se može produžiti, ako pilot zmaja, odnosno paraglajdera obavi provjeru teorijskih znanja kod organizacije ovlašćene za osposobljavanje pilota zmaja, odnosno paraglajdera, i položi provjeru praktične (letačke) osposobljenosti koju sprovodi ovlašćeni ispitivač pilota zmaja, odnosno paraglajdera.

Ovlašćenje instruktora letenja

Član 36

- (1) Pilot zmaja, odnosno paraglajdera, može da obavlja osposobljavanje učenika pilota ako ima odgovarajuće ovlašćenje instruktora letenja.
- (2) Prije polaganja ispita za sticanje ovlašćenja instruktora letenja, kandidat mora da ima:
 - 1) najmanje 21 godinu,
 - 2) dozvolu pilota zmaja, odnosno paraglajdera, najmanje tri godine
 - 3) ukupni nalet od najmanje 100 sati ,
 - 4) najmanje deset različitih preleta po pravcu zmajem, odnosno paraglajderom, od najkraće 15 km, od čega najmanje dva preleta moraju biti duža od 25 km,
 - 5) završenu teorijsku i praktičnu obuku za instruktora pilota zmaja, odnosno paraglajdera, u ovlašćenoj organizaciji za osposobljavanje pilota zmaja odnosno paraglajdera.
- (3) Tokom osposobljavanja za sticanje ovlašćenja instruktora letenja kandidat mora da obavi dodatno teorijsko i praktično (letačko) osposobljavanje u skladu sa odobrenim programom organizacije ovlašćene za osposobljavanje pilota zmaja, odnosno paraglajdera.
- (4) Teorijski i praktični (letački) dio ispita za sticanje ovlašćenja instruktora letenja zmajem, odnosno paraglajderom, mora da sadrži sve elemente iz Priloga 3 koji je sastavni dio ovog pravilnika.
- (5) Ovlašćenje imaoca dozvole pilota zmaja, odnosno paraglajdera, s ovlašćenjem instruktora letenja ograničeno je na izvođenje teorijskog i praktičnog (letačkog) osposobljavanja za sticanje dozvole pilota zmaja, odnosno paraglajdera, čiji nadzor vrši instruktor mentor ovlašćen od strane Agencije, sve dok ne obavi:
 - najmanje tri samostalna predavanja uz nadzor instruktora mentora ovlašćenog od strane Agencije,
 - asistencije na najmanje 10 posebnih praktičnih treninga s učenicima uz nadzor instruktora mentora ovlašćenog od strane Agencije.
- (6) Ograničenje se ukida ako se ispune uslovi iz stava 5 tač. 1 i 2 ovog člana, a na preporuku instruktora letenja koji ga je nadzirao.
- (7) Imalac ovlašćenja instruktora letenja može da koristi samo ovlašćenja upisana u dozvolu pilota zmaja, odnosno paraglajdera.

Ovlašćenje za akrobatsko letenje

Član 37

- (1) Pilot zmaja, odnosno paraglajdera, može izvoditi akrobatske letove ako ima odgovarajuće ovlašćenje.
- (2) Prije polaganja ispita za sticanje ovlašćenja za akrobatsko letenje, kandidat mora da ima najmanje 18 godina, dozvolu pilota zmaja, odnosno paraglajdera najmanje dvije godine i ostvari ukupni nalet od najmanje 100 sati letenja zmajem, odnosno paraglajderom.
- (3) Tokom osposobljavanja za sticanje ovlašćenja za akrobatsko letenje, kandidat mora da obavi dodatno teorijsko i praktično (letačko) osposobljavanje u skladu sa odobrenim programom u organizaciji ovlašćenoj za osposobljavanje pilota zmaja, odnosno paraglajdera.
- (4) Teorijski i praktični (letački) dio ispita za sticanje ovlašćenja za akrobatsko letenje zmajem, odnosno paraglajderom, sadrži elemente iz Priloga 3 ovog pravilnika.

Ovlašćenje tandem pilota

Član 38

- (1) Pilot zmaja, odnosno paraglajdera, može letjeti kao tandem pilot ako ima odgovarajuće ovlašćenje.
- (2) Prije polaganja ispita za sticanje ovlašćenja tandem pilota, kandidat mora da ima najmanje 21 godinu, dozvolu pilota zmaja, odnosno paraglajdera najmanje dvije godine i ostvari ukupni nalet od najmanje 100 sati letenja zmajem, odnosno paraglajderom, i najmanje deset preleta zmajem, odnosno paraglajderom.

(3) Tokom osposobljavanja za sticanje ovlaštenja tandem pilota, kandidat mora da obavi dodatno teorijsko i praktično (letačko) osposobljavanje u skladu sa odobrenim programom u organizaciji ovlaštenoj za osposobljavanje pilota zmaja, odnosno paraglajdera.

(4) Teorijski i praktični (letački) dio ispita za sticanje ovlaštenja tandem pilota zmaja, odnosno paraglajdera, sadrži elemente iz Priloga 3 ovog pravilnika.

(5) Ako pilot ima ovlaštenje instruktora letenja ili probnog pilota zmaja, odnosno paraglajdera, teorijski dio ispita za ovlaštenje tandem pilota zmaja, odnosno tandem pilota paraglajdera, mu se priznaje.

Ovlaštenje probnog pilota

Član 39

(1) Pilot zmaja, odnosno paraglajdera, može letjeti kao probni pilot samo ako ima odgovarajuće ovlaštenje.

(2) Prije polaganja ispita za sticanje ovlaštenja probnog pilota, kandidat mora da ima najmanje 21 godinu, dozvolu pilota zmaja, odnosno paraglajdera najmanje dvije godine i ostvari ukupni nalet od najmanje 200 sati letenja zmajem, odnosno paraglajderom, od čega najmanje 100 sati letenja zmajem, odnosno paraglajderom koji je namijenjen za takmičenje, i najmanje po 20 sati letenja na najmanje tri različita tipova zmaja, odnosno paraglajdera.

(3) Tokom osposobljavanja za sticanje ovlaštenja probnog pilota, kandidat mora da obavi dodatno teorijsko i praktično (letačko) osposobljavanje u skladu sa odobrenim programom u organizaciji ovlaštenoj za osposobljavanje pilota zmaja, odnosno paraglajdera, ili kod proizvođača zmaja, odnosno paraglajdera, ili u specijalizovanom centru za ispitivanje zmaja, odnosno paraglajdera.

(4) Teorijski i praktični (letački) dio ispita za sticanje ovlaštenja probnog pilota zmaja, odnosno paraglajdera, sadrži elemente iz Priloga 3 ovoga pravilnika.

Izdavanje crnogorske dozvole na osnovu strane dozvole

Član 40

(1) Na osnovu važeće strane dozvole pilota zmaja, odnosno paraglajdera, Agencija može, na zahtjev imaoaca, da izda crnogorsku dozvolu pilota zmaja, odnosno paraglajdera.

(2) Prije izdavanja crnogorske dozvole, imalac strane dozvole pilota zmaja, odnosno paraglajdera, mora da:

- 1) ima najmanje 50 sati ukupnog naleta zmajem, odnosno paraglajderom,
- 2) ima važeće uvjerenje o zdravstvenoj sposobnosti,
- 3) položi teorijski ispit iz predmeta Pravila i propisi iz nadležnosti Agencije,
- 4) položi provjeru letačke osposobljenosti sa instruktorom.

(2) Za upis ovlaštenja u crnogorsku dozvolu pilota zmaja, odnosno pilota paraglajdera, imalac strane dozvole pilota zmaja, odnosno pilota paraglajdera, mora da ispunjava uslove za sticanje ovlaštenja u skladu sa ovim pravilnikom.

Potvrđivanje strane dozvole

Član 41

(1) Agencija može, na zahtjev imaoaca, da izda ispravu kojim potvrđuje stranu dozvolu pilota zmaja, odnosno paraglajdera, ili odgovarajuće ovlaštenje.

(2) Isprava iz stava 1 ovog člana izdaje se najduže na godinu dana.

VII ORGANIZACIJA ZA OSPOSOBLJAVANJE

Organizacija za osposobljavanje

Član 42

(1) Organizacija za osposobljavanje sprovodi osposobljavanje kandidata za sticanje dozvole pilota paraglajdera (pilota učenika), osposobljavanje za sticanje ovlaštenja instruktora pilota paraglajdera i osposobljavanja za letenje tandem paraglajderom, motornim paraglajderom, akrobatsko letenje paraglajderom, specifične vrste letenja paraglajderom i prepakivanje rezervnog padobrana.

(2) Organizacija za osposobljavanje je pravno ili fizičko lice sa sjedištem u Crnoj Gori odnosno organ državne uprave koji ima uvjerenje o sprovođenju osposobljenosti kandidata za sticanje dozvola (u daljem tekstu: uvjerenje o osposobljenosti).

Izdavanje uvjerenja o osposobljenosti

Član 43

(1) Zahtjev za izdavanje uvjerenja o osposobljenosti za određene vrste obuke i osposobljavanja podnosi se Agenciji.

(2) Uz zahtjev za izdavanje uvjerenja o osposobljenosti podnosi se:

- 1) rješenje o registraciji kod nadležnog organa;
- 2) priručnik o radu i sistemu kvaliteta;
- 3) priručnik o obuci i osposobljavanju;
- 4) priručnik sistema kvaliteta.

(3) Agencija vrši procjenu dostavljenih dokumenata i utvrđuje da li podnosilac zahtjeva ispunjava uslove za izdavanje uvjerenja o osposobljenosti u skladu sa ovim pravilnikom.

(4) Uvjerenja o osposobljenosti se izdaje na period od tri godine, a prvo uvjerenje o osposobljenosti izdaje se na godinu dana.

(5) U slučaju promjene uslova rada, organizacija za osposobljavanje mora da pribavi saglasnost Agencije.

Priručnik o radu i sistemu kvaliteta

Član 44

- (1) Priručnik o radu i sistemu kvaliteta sadrži:
- 1) listu sadržaja, listu odobrenih izmjena i listu važećih strana priručnika o radu;
 - 2) sastav i podatke o rukovodećem kadru organizacije za osposobljavanje;
 - 3) vrste planirane obuke i osposobljavanja;
 - 4) spisak instruktora pilota paraglajdera i drugog nastavnog osoblja, sa potpisanim ugovorima o saradnji;
 - 5) prava i obaveza instruktora pilota paraglajdera i drugog nastavnog osoblja, sa rješenjima o njihovom postavljenju, odnosno imenovanju;
 - 6) način stručnog usavršavanja i obnove znanja i vještina nastavnog osoblja;
 - 7) uslove za prijem, prava i obaveza kandidata na obuci i osposobljavanju;
 - 8) dokumentaciju organizacije za osposobljavanje i način njenog vođenja;
 - 9) spisak paraglajdera za sprovođenje obuke i osposobljavanja;
 - 10) spisak učila, opreme, stručne literature i vidio-materijala koji se koriste u obuci i osposobljavanju;
 - 11) spisak i adresu prostorija za sprovođenje obuke i osposobljavanja, smještaj dokumentacije, učila, opreme i stručne literature;
 - 12) liste provjere;
 - 13) mjere za praćenje i unapređenje obuke i osposobljavanja;
 - 14) podatke o terenu na kojem se planira sprovođenje obuke i osposobljavanja;
 - 15) opis tehničkog, meteorološkog i medicinskog obezbeđenja letenja i mjere protivpožarne zaštite.

Rukovodeći kadar

Član 45

- (1) Rukovodeći kadar organizacije za osposobljavanje čine rukovodilac organizacije za osposobljavanje, rukovodilac teorijske obuke i rukovodilac praktične obuke, a isto lice može rukovoditi organizacijom za osposobljavanje, praktičnom i teorijskom obukom.
- (2) Rukovodilac organizacije za osposobljavanje može da bude lice koje ima ili je imalo dozvolu pilota aviona, helikoptera, ultralakog aviona, jedrilice, zmaja, odnosno paraglajdera,
- (3) Rukovodilac praktične obuke može da bude lice koje ima dozvolu pilota zmaja, odnosno pilota paraglajdera, sa ovlašćenjem instruktora.
- (4) Rukovodioc teorijske obuke može da bude lice koje ima odgovarajuće teorijsko znanje iz vazduhoplovne oblasti i sposobnost prenošenja znanja.
- (5) Agencija, u procesu izdavanja uvjerenja organizaciji za osposobljavanje pilota zmaja, odnosno paraglajdera, izdaje i ovlašćenje za rukovodioca organizacije za osposobljavanje.
- (6) Ako organizacija za osposobljavanje ima samo rukovodioca organizacije za osposobljavanje, mora da zaključi ugovor o angažovanju jednog instruktora praktične obuke (pilot zmaja, odnosno pilot paraglajdera sa ovlašćenjem instruktora).

Priručnik o obuci i osposobljavanju

Član 46

- (1) Priručnik o obuci i osposobljavanju sadrži programe obuke i osposobljavanja na koje saglasnost daje Agencija.
- (2) Program obuke i osposobljavanja sadrži:
- 1) ciljeve i zadatke obuke i osposobljavanja;
 - 2) plan obuke i osposobljavanja;
 - 3) nastavni sadržaj;
 - 4) broj časova za određenu nastavnu cjelinu;
 - 5) metodska razrada svake vježbe;
 - 6) sredstva i učila koja se koriste;
 - 7) način provjere napredovanja u obuci i osposobljavanju.

Vođenje dokumentacije

Član 47

- (1) Organizacija za osposobljavanje mora da ima:
- 1) uvjerenje o osposobljenosti za sprovođenje obuke i osposobljavanja;
 - 2) evidenciju lica na obuci i osposobljavanju;
 - 3) dnevnik teorijske obuke sa evidencijom prisutnosti;
 - 4) dnevnik letenja;
 - 5) dosijea kandidata;
 - 6) evidenciju događaja koji ugrožavaju sigurnost, nezgoda, ozbiljnih nezgoda i nesreća;
 - 7) evidenciju izdatih diploma o završenoj obuci.

Evidencija lica na obuci i osposobljavanju

Član 48

- (1) Evidencija lica na obuci i osposobljavanju sadrži:
- 1) naziv organizacije za osposobljavanje;
 - 2) prezime i ime kandidata;

- 3) jedinstveni matični broj kandidata, odnosno broj pasoša za kandidate koji imaju strano državljanstvo;
- 4) podatke o vrsti obuke i osposobljavanja, o početku i završetku obuke i osposobljavanja, kao i prekidima obuke i osposobljavanja;
- 5) potpis rukovodioca organizacije za osposobljavanje.

Dnevnik teorijske obuke
Član 49

Dnevnik teorijske obuke je dokument koji sadrži podatke o toku teorijske nastave i obuke na zemlji, o nastavnom sadržaju koji je izlagan tokom obuke, o vremenu i trajanju održavanja nastave, kao i potpise lica koja su prisustvovala nastavi i potpise predavača koji su sprovodili nastavu.

Dnevnik letenja
Član 50

(1) Dnevnik letenja sadrži:

- 1) broj stranice;
- 2) datum izvođenja leta;
- 3) naziv vježbe;
- 4) tip paraglajdera;
- 5) teren polijetanja;
- 6) prezime i ime lica koje izvodi let;
- 7) vrijeme polijetanja i slijetanja i vrijeme trajanja leta;
- 8) napomene;
- 9) potpis rukovodioca letenja.

Dosije kandidata
Član 51

(1) Dosije kandidata sadrži:

- 1) lične podatke kandidata;
- 2) prijavu za obuku ili osposobljavanje;
- 3) rješenje o prijemu na obuku ili osposobljavanje;
- 4) kopiju autorizacije pilota učenika;
- 5) kopiju ljekarskog uvjerenja;
- 6) karton praćenja obuke ili osposobljavanja (evidencija o položenim ispitima, evidencija o letjenju, lista praćenja obuke ili osposobljavanja, zaključak instruktora pilota paraglajdera i opšti zaključak o sprovedenoj obuci ili osposobljavanju);
- 7) progres testove, završne testove i ispite;
- 8) drugu evidenciju i zapise koji se vode u toku obuke ili osposobljavanja;
- 9) kopiju diplome o završenoj obuci ili osposobljavanju.

Sadržaj diplome o završenoj obuci
Član 52

(1) Diploma o završenoj obuci sadrži:

- 1) redni broj i datum izdavanja diplome;
- 2) naziv organizacije za osposobljavanje;
- 3) broj uvjerenja o osposobljenosti;
- 4) ime i prezime kandidata;
- 5) vrstu obuke;
- 6) vrijeme u kome su obuka ili osposobljavanje izvedeni;
- 7) pečat i potpis rukovodioca organizacije za osposobljavanje.

Učila i oprema centra za obuku
Član 53

Organizacija za osposobljavanje mora da ima: školsku tablu, prikaz kupole paraglajdera za obuku, skicu (fotografiju) terena na kome se vrši obuka, variometar, komplet paraglajdera za obuku, radio-stanicu, zaštitnu kacigu, pokazivač pravca i brzine vjetra (vjetrokaz) i komplet prve pomoći.

VIII PRELAZNE I ZAVRŠNE ODREDBE

Član 54

(1) Dozvole pilota zmaja, odnosno pilota paraglajdera, izdate na osnovu Pravilnika o zmajarstvu ("Službeni list SFRJ", br. 17/87, 57/90 i 59/91 i "Službeni list SRJ", br. 8/93, 11/93 i 38/95) važe do isteka roka na koji su izdate, a najkasnije do 8. aprila 2014. godine.

(2) Dozvola pilota zmaja, odnosno pilota paraglajdera, kao i ovlaštenja upisana u dozvolu pilota zmaja, odnosno pilota paraglajdera, stečena u državnoj zajednici Srbije i Crne Gore, odnosno državama prethodnicama priznaju se u Crnoj Gori i važe do isteka roka na koji su izdati, a najkasnije do 8. aprila 2014. godine.

(3) Dozvole pilota zmaja, odnosno paraglajdera iz st. 1 i 2 ovog člana, kojima je istekao rok važenja mogu se zamijeniti dozvolom u skladu sa ovim pravilnikom, ako imalac dozvole položi praktični dio ispita iz člana 25 ovog pravilnika.

Prestanak primjene

Član 55

Stupanjem na snagu ovoga pravilnika neće se primjenjivati Pravilnik o zmajarstvu ("Službeni listu SFRJ", br. 17/87, 57/90, 59/91, 8/93, 11/93, 38/95).

Stupanje na snagu

Član 56

Ovaj pravilnik stupa na snagu osmog dana od dana objavljivanja u "Službenom listu Crne Gore".

Broj: 01/2-631/3-13
Podgorica, 10.05.2013. godine

Direktor,
Dragan Đurović, s.r.

* Prilog koji je sastavni dio ovog pravilnika objavljen je u elektronskom izdanju "Službenog lista Crne Gore", broj 22/13 na adresi www.sluzbenilist.me

REFERENTNE NORME ZA PROIZVODNJU I IZVRŠAVANJE TEHNIČKIH PREGLEDA ZMAJA I PARAGLAJDERA

MEST EN 12491:2009 - Oprema za paraglajding - Pomoćni padobrani - Bezbjednosni zahtjevi i metode ispitivanja / Paragliding equipment - Emergency parachutes - Safety requirements and test methods

MEST EN 1651:2009 - Oprema za paraglajding - Pojasevi - Zahtjevi za bezbjednost i ispitivanje snage / Paragliding equipment - Harnesses - Safety requirements and strength tests

MEST EN 926-1:2010 - Oprema za paraglajding - Paraglajderi - Dio 1: Zahtjevi i metode ispitivanja za jačinu konstrukcije / Paragliding equipment - Paragliders - Part 1: Requirements and test methods for structural strength,

MEST EN 926-2:2010 - Oprema za paraglajding - Paraglajderi - Dio 2: Zahtjevi i metode ispitivanja za klasifikaciju karakteristika bezbjednosti leta / Paragliding equipment - Paragliders - Part 2: Requirements and test methods for classifying flight safety characteristics.

LTF 2009: norma izdata od njemačke Agencije za civilno vazduhoplovstvo (*Luftfahrt-Bundesamt* (LBA)), a u skladu s EN 926-2 i objavljena u NfL II 91/09 (*Nachrichten Für Luftfahrer*).

Ukoliko nisu u suprotnosti s gore navedenim normama, na odgovarajući način mogu se u obzir uzeti i nacionalne norme za zmaja i paraglajdere prema:

- *Deutscher Hängegleiter Verband (DHV)*: udruženje zmajara i paraglajdera Njemačke,
- *Schweizerischer Hängegleiter Verband (SHV)*: udruženje zmajara i paraglajdera Švajcarske,
- *Association française de Normalisation (AFNOR)*: nacionalna organizacija za standardizaciju Francuske,
- *British Hang Gliding and Paragliding Association (BHPA)*: udruženje zmajara i paraglajdera Velike Britanije,
- *Deutscher Ultraleichtflugverbandes (DULV)*: udruženje pilota ultralakih letilica Njemačke,
- *European Hang Gliding and Paragliding Union (EHPU)*: udruženje pilota zmaja i paraglajdera Europe,
- *FAI Sporting Code Section 7B – Class O*: propisi za takmičenja zmaja i paraglajdera Međunarodne vazduhoplovne organizacije (FAI).

OKVIRNI PROGRAMI OSPOSOBLJAVANJA

Iznosi broja sati teorijskog osposobljavanja, te broja letova praktičnog (letačkog) osposobljavanja navedeni u ovim okvirnim programima osposobljavanja predstavljaju najmanje vrijednosti koje je potrebno ispuniti tokom osposobljavanja svakog pojedinog kandidata.

A. OKVIRNI PROGRAMI OSPOSOBLJAVANJA ZA LETJENJE ZMAJEM**1. OSPOSOBLJAVANJE ZA STICANJE DOZVOLE PILOTA ZMAJA (SOLO)**

Osposobljavanje se sprovodi u dva osnovna stepena, a prema sljedećem okvirnom programu:

Prvi stepen – Teorijski dio (20 sati)

a) Teorija letjenja (aerodinamika i mehanika letjenja)	- 4 sata
b) Konstrukcije i materijali	- 3 sata
c) Meteorologija	- 4 sata
d) Pravila i propisi	- 2 sata
e) Tehnika letjenja	- 2 sata
f) Opasne situacije i vanredni postupci	- 2 sata
g) Pružanje prve pomoći	- 2 sata
h) Provjera znanja	- 1 sat

Prvi stepen – Praktični dio (10 – 20 treninga)

a) Prenošenje, spremanje i rukovanje zmajem i opremom	- 1 sat
b) Sastavljanje i rastavljanje zmaja	- 1 sat
c) Predpoletni pregled zmaja i sastava vezova	- 1 sat
d) Sigurnosni položaj pri padu	- 1 sat
e) Kontrolisanje zmaja na zemlji	- 1 sat
f) Vježbe na ravnom	- 4 sata
g) Vježbe na terenu za osposobljavanje	
– zatrčavanje bez polijetanja	- 1 sat
h) Vježbe na školskom brdu:	
– zatrčavanje s polijetanjem do visine skoka 1m iznad terena (uvježbavanje uzlijetanja i slijetanja)	- 10 letova
– zatrčavanje s polijetanjem do visine skoka 5 m iznad terena (uvježbavanje uzlijetanja i slijetanja)	- 20 letova
i) Vježbe na terenu za osposobljavanje:	
– letovi s postizanjem visine 10 m iznad terena (uvježbavanje uzlijetanja i slijetanja)	- 20 letova
– letovi s postizanjem visine 30 m iznad terena (kontrola brzine i pravca)	- 10 letova
– letovi s postizanjem visine 50 m iznad terena (kontrola brzine, promjena pravca)	- 10 letova

U prvom stepenu osposobljavanja, kandidat stiče teorijska znanja o osnovnim pojmovima, principima i pravilima korištenja zmaja. Teorijski dio završava internom pismenom provjerom znanja koja sadrži 50 zadataka objektivnog tipa, a prolaznost je zadovoljena uz 75% tačnosti.

Drugi stepen – Praktični dio (60 letova)

Letovi na velikim visinama – kruženje, planiranje, krug za slijetanje	-10 letova
Jedrenje na padini (ako je primjenjivo)	- 5 letova
Jedrenje u termici (ako je primjenjivo)	- 10 letova
Priprema za ispit	- 1 let

2. OSPOSOBLJAVANJE ZA STICANJE DOZVOLE PILOTA ZMAJA (TANDEM)

Osposobljavanje se sprovodi u dva osnovna stepena, a prema sljedećem okvirnom programu:

Prvi stepen – Teorijski dio (20 sati)

Teorija letjenja (aerodinamika i mehanika letjenja)	- 4 sata
Konstrukcije i materijali	- 3 sata
Meteorologija	- 4 sata
Pravila i propisi	- 2 sata
Tehnika letjenja	- 2 sata
Opasne situacije i vanredni postupci	- 2 sata
Pružanje prve pomoći	- 2 sata
Provjera znanja	- 1 sat

Prvi stepen – Praktični dio (10 – 20 treninga)

a) Prenošenje, spremanje i rukovanje zmajem i opremom	- 1 sat
b) Sastavljanje i rastavljanje zmaja	- 1 sat
c) Predpoletni pregled zmaja i sastava vezova	- 1 sat

d) Sigurnosni položaj pri padu	- 1 sat
e) Kontrolisanje zmaja na zemlji	- 1 sat
f) Vježbe na ravnom	- 4 sata
g) Tandem – informativni let	- 1 let
h) Tandem (uzlijetanje, zaokreti, kruženje, planiranje, krug za slijetanje)	- 20 letova
i) Vježbe na terenu za osposobljavanje – zatrcavanje bez mogućnosti polijetanja	- 1 sat
j) Vježbe na školskom brdu – zatrcavanje sa polijetanjem do visine skoka 1 m iznad terena (uvježbavanje uzlijetanja i slijetanja)	- 5 letova
k) Vježbe na terenu za osposobljavanje:	
– letovi s postizanjem visine 10 m iznad terena (uvježbavanje uzlijetanja i slijetanja)	- 5 letova
– letovi s postizanjem visine 30 m iznad terena (kontrola brzine i pravca)	- 5 letova
– letovi s postizanjem visine 50 m iznad terena (kontrola brzine, promjena pravca)	- 5 letova

U prvom stepenu osposobljavanja kandidat stiče teorijska znanja o osnovnim pojmovima, principima i pravilima korišćenja zmaja. Teorijski dio završava internom pisanom provjerom znanja, koja sadrži 50 zadataka objektivnog tipa, a prolaznost je zadovoljena uz 75% tačnosti.

Drugi stepen – Praktični dio (60 letova)

a) Letovi na velikim visinama – kruženje, planiranje, krug za slijetanje	- 10 letova
b) Jedrenje na padini (ako je primjenjivo)	- 5 letova
c) Jedrenje u termici (ako je primjenjivo)	- 10 letova
d) Priprema za ispit	- 1 let

3. OSPOSOBLJAVANJE ZA STICANJE OVLAŠĆENJA INSTRUKTOR LETJENJA ZMAJA

Osposobljavanje za sticanje ovlašćenja instruktora letjenja, podrazumijeva potpunu prisutnost i u teorijskom i praktičnom dijelu, te stažiranje u organizaciji odobroj za osposobljavanje pod nadzorom ovlašćenog instruktora letjenja.

Teorijski dio (25 sati)

Teorija letjenja (aerodinamika i mehanika letjenja)	- 3 sata
Konstrukcije i materijali	- 2 sata
Meteorologija	- 4 sata
Pravila i propisi	- 3 sata
Tehnika letjenja	- 2 sata
Opasne situacije i vanredni postupci	- 3 sata
Metodika nastave i psihologija	- 4 sata
Pružanje prve pomoći	- 4 sata

Praktični dio

Treninzi na tlu: provjera vještina, metodika nastave	- 4 sata
Treninzi na malim i srednjim visinama: provjera vještina, metodika nastave	- 10 letova
Treninzi na velikim visinama: provjera vještina, metodika nastave	- 5 letova

4. OSPOSOBLJAVANJE ZA STICANJE OVLAŠĆENJA TANDEM LETJENJE ZMAJEM

Teorijski dio (16 sati) (nije obavezan za kandidate koji već imaju važeće ovlašćenje instruktora)

a) Teorija letjenja (aerodinamika i mehanika letjenja)	- 2 sata
b) Meteorologija	- 4 sata
c) Pravila i propisi	- 3 sata
d) Opasne situacije i vanredni postupci	- 3 sata
e) Pružanje prve pomoći	- 4 sata

Praktični dio

Najmanje 10 letova tandem zmajem, na velikim visinama uz nadzor instruktora letjenja i putnikom koji ima najmanje dozvolu pilota zmaja.

5. OSPOSOBLJAVANJE ZA STICANJE OVLAŠĆENJA PROBNI PILOT ZMAJA

Teorijski dio (20 sati)

a) Teorija letjenja (aerodinamika i mehanika letjenja)	- 5 sati
b) Konstrukcije i materijali	- 5 sati
c) Mjerila i metode ispitivanja	- 5 sati
d) Opasne situacije i vanredni postupci	- 5 sati

Praktični dio

Letovi s najmanje 5 različitih zmaja

- 20 sati

6. OSPOSOBLJAVANJE ZA STICANJE OVLAŠĆENJA AKROBATSKO LETJENJE ZMAJEM

Teorijski dio (18 sati)

- a) Teorija letjenja (aerodinamika i mehanika letjenja) - 2 sata
- b) Konstrukcije i materijali - 2 sata
- c) Pravila i propisi - 2 sata
- d) Tehnika letjenja - 4 sata
- e) Opasne situacije i vanredni postupci - 4 sata
- f) Pružanje prve pomoći - 4 sata

Praktični dio

- a) Treninzi na tlu: principi akrobatskih manevara - 4 sata
- b) Vanredni postupci pri akrobatskim letovima - 10 letova
- c) Akrobatski manevri - 20 letova

7. OSPOSOBLJAVANJE ZA PROŠIRENJE PRAVA NA UZLIJETANJE S BRDA ZMAJEM

Teorijski dio (10 sati)

- a) Načini uzlijetanja na brdu - 2 sata
- b) Tehnika letjenja na padini - 2 sata
- c) Opasne situacije - 2 sata
- d) Pravila i propisi - 2 sata
- e) Uzletišta i sletišta - 2 sata

Praktični dio

- a) Vježba na tlu - 2 sata
- b) Letenje na najmanje 3 različita uzletišta - 10 letova
- c) Organizacija letjenja na uzletištu - 10 letova

8. OSPOSOBLJAVANJE ZA PROŠIRENJE PRAVA NA UZLIJETANJE POMOĆU VUČE (STACIONARNIM VITLOM (STATIONARY WINCH) ILI VITLOM S MOTORNOG VOZILA, ODNOSNO PLOVILA (PAY-OUT WINCH) ILI MOTORNIM VOZILOM ILI PLOVILOM POMOĆU STATIČNOG UŽETA (STATIC LINE)) ZMAJEM

Teorijski dio (12 sati)

- a) Oprema (konstrukcija vitla, vučno uže, slabi član, radio veza, uređaj za otkaćivanje, kolica za polijetanje) - 2 sata
- b) Teorija letjenja (fizikalni principi djelovanja pri vuči) - 2 sata
- c) Tehnika letjenja u vuči (»siguran start«, tehnika dizanja, otkaćivanje) - 2 sata
- d) Opasne situacije - 2 sata
- e) Pravila i propisi - 2 sata
- f) Aerodromi - 2 sata

Praktični dio

- a) Vježba na tlu - 2 sata
- b) Let do 300 m s otkaćivanjem - 10 letova
- c) Organizacija letjenja u vuči - 10 letova

9. OSPOSOBLJAVANJE ZA PROŠIRENJE PRAVA NA UZLIJETANJE POMOĆU AVIOZAPREGE ZMAJEM

Teorijski dio (12 sati)

- a) Oprema (aviozaprega, vučno uže, slabi član, radio veza, uređaj za otkaćivanje) - 2 sata
- b) Teorija letjenja (fizikalni principi djelovanja pri aviozaprezi) - 2 sata
- c) Tehnika letjenja pri aviozaprezi (tehnika dizanja, otkaćivanje) - 2 sata
- d) Opasne situacije - 2 sata
- e) Pravila i propisi - 2 sata
- f) Aerodromi - 2 sata

Praktični dio

- a) Vježba na tlu - 2 sata
- b) Let s otkaćivanjem - 10 letova
- c) Organizacija letjenja pri aviozaprezi - 10 letova

10. OSPOSOBLJAVANJE ZA PROŠIRENJE PRAVA NA UZLIJETANJE POMOĆU MOTORA ZMAJA

Teorijski dio (12 sati)

- a) Teorija letjenja (fizikalni principi djelovanja pri uzlijetanju i letjenju pomoću motora) - 2 sata
- b) Izvedbe i konstrukcije zmaja s pomoćnim motorom - 2 sata
- c) Tehnika letjenja pomoću motora - 2 sata
- d) Opasne situacije - 2 sata
- e) Pravila i propisi - 2 sata

- f) Aerodromi - 2 sata

Praktični dio

- a) Vježba na tlu (probni pogon i zagrijavanje motora) - 1 sat
b) Let do 30 m - 5 letova
c) Let do 300 m - 5 letova
d) Organizacija letjenja pri uzlijetanju pomoću motora - 10 letova

11. ODRŽAVANJE SEMINARA ZA OBNAVLJANJE ZNANJA U SVRHU PRODUŽENJA OVLAŠĆENJA ZMAJEM

Produženje ovlašćenja, između ostalog (redovni nalet, zdravstvena sposobnost), prema ovom Pravilniku podrazumijeva i redovno obnavljanje znanja. Obnavljanje znanja sprovodi se putem stručnih seminara, koje organizuje organizacija odobrena za osposobljavanje. Seminar sadrže teorijski dio, dok praktični dio nije obavezan, ali je moguć.

Sadržaj predavanja određuje se u skladu s aktuelnom problematikom i potrebama.

Nakon održanog seminara, organizacija odobrena za osposobljavanje polaznicima seminara izdaje potvrdu o prisustvovanju seminaru, koja služi kao dokaz o obnavljanju znanja u svrhu produženja ovlašćenja.

B. OKVIRNI PROGRAMI OSPOSOBLJAVANJA ZA LETJENJE PARAGLAJDEROM

1. OSPOSOBLJAVANJE ZA STICANJE DOZVOLE PILOTA PARAGLAJDERA

Osposobljavanje se sprovodi u dva osnovna stepena, a prema sljedećem okvirnom programu:

Prvi stepen – Teorijski dio (20 sati)

- a) Uvodni sat - 1 sat
b) Osnove teorije letjenja (osnove aerodinamike i mehanike letjenja) - 2 sata
c) Osnove konstrukcije i materijala - 2 sata
d) Osnove meteorologije - 4 sata
e) Pravila i propisi - 2 sata
f) Tehnika letjenja - 2 sata
g) Opasne situacije i vanredni postupci - 3 sata
h) Pružanje prve pomoći - 4 sata

Prvi stepen – Praktični dio (10 – 20 treninga)

- a) Upoznavanje i rukovanje opremom, priprema za letjenje - 1 sat
b) Dizanje kupole - 3 sata
c) Upravljanje paraglajderom na tlu - 3 sata
d) Faze uzlijetanja i odvajanje od tla - 3 sata
e) Letovi na malim visinama do 10 m: uvježbavanje uzlijetanja i slijetanja - 10 – 15 letova
f) Letovi na malim visinama do 30m: uvježbavanje uzlijetanja i slijetanja - 10 – 15 letova
g) Letovi na malim visinama do 50m: blagi zaokreti, zaokreti do 180°, planiranje slijetanja - 20 – 30 letova
h) Letovi na srednjim visinama: zavoji, kruženje, planiranje slijetanja - 10 letova
i) Ledni start: tehnika ukrštenim komandama i tehnika A i D trakama - 3 sata
j) Provjera u letu na srednjoj visini – slijetanje po krugu za slijetanje - 1 – 5 letova
k) Let u tandem paraglajderi s instruktorom letjenja - 1 – 2 leta

U prvom stepenu osposobljavanja, kandidat stiče teorijska znanja o osnovnim pojmovima, principima i pravilima korišćenja paraglajdere. Teorijski dio završava internom pisanom provjerom znanja koja sadrži 50 zadataka objektivnog tipa, a prolaznost je zadovoljena uz 75% tačnosti.

Drugi stepen – Teorijski dio (20 sati)

- a) Teorija letjenja (aerodinamika i mehanika letjenja) - 2 sata
b) Konstrukcije i materijali - 2 sata
c) Meteorologija - 4 sata
d) Pravila i propisi - 2 sata
e) Tehnika letjenja - 3 sata
f) Opasne situacije i vanredni postupci - 4 sata
g) Pružanje prve pomoći - 2 sata
h) Provjera znanja - 1 sat

Drugi stepen – Praktični dio (60 letova)

- a) Ledni start - 3 sata
b) Letovi na velikim visinama: privikavanje na visinu, kruženje, planiranje, krug za slijetanje - 5 letova

c) Letovi na velikim visinama: uvažavanje zanosa vjetra, terena i drugih letilica u vazduhu, zaokreti »osmice« i kruženje (zaokreti 360°)	- 5 – 10 letova
d) Padinsko jedrenje (ako je primjenjivo)	- 5 – 10 letova
e) Upravljanje samo premještanjem težine te D-linijama	- 2 – 3 leta
f) Bočna zatvaranja: simetrična (»ušići«) i jednostrana	- 3 – 5 letova
g) Jedrenje u blagoj termici (ako je primjenjivo)	- 10 – 15 letova
h) Brzo spuštanje visine manevrom »B-stall« i blagoj spirali	- 5 letova
i) Jedrenje u izraženijoj termici (ako je primjenjivo)	- 10 – 15 letova
j) Strma spirala	- 2 – 3 leta
k) Preleti	- 10 – 15 letova
l) Priprema za ispit	- 2 – 3 leta

U teorijskom dijelu drugog stepena učenik pilot nadopunjuje znanja stečena u prvom stepenu, a praktični dio osposobljavanja svodi se uglavnom na letove na velikim visinama. Interna pisana provjera znanja sadrži 50 zadataka objektivnog tipa, a prolaznost je zadovoljena uz 75 % tačnosti.

2. OSPOSOBLJAVANJE ZA STICANJE OVLAŠĆENJA INSTRUKTOR LETJENJA PARAGLAJDEROM

Osposobljavanje za sticanje ovlašćenja instruktor letjenja paraglajderom podrazumijeva potpunu prisutnost u teorijskom i praktičnom dijelu, te stažiranje u organizaciji za osposobljavanje pod nadzorom ovlašćenog instruktora letjenja.

Teorijski dio (25 sati)

a) Teorija letjenja (aerodinamika i mehanika letjenja)	3 sata
b) Konstrukcije i materijali	2 sata
c) Meteorologija	4 sata
d) Pravila i propisi	3 sata
e) Tehnika letjenja	2 sata
f) Opasne situacije i vanredni postupci	3 sata
g) Metodika nastave i psihologija	4 sata
h) Pružanje prve pomoći	4 sata

Praktični dio

a) Treninzi na tlu: provjera vještina, metodika nastave, »groundhandling«	4 sata
b) Treninzi na malim i srednjim visinama: provjera vještina, metodika nastave	10 letova
c) Treninzi na velikim visinama: provjera vještina, metodika nastave	5 letova
d) Vanredni postupci: S.I.V. trening	2 – 3 leta

3. OSPOSOBLJAVANJE ZA STICANJE OVLAŠĆENJA TANDEM LETJENJE PARAGLAJDEROM

Teorijski dio (20 sati) (nije obavezan za kandidate koji već imaju važeće ovlašćenje instruktora)

a) Teorija letjenja (aerodinamika i mehanika letjenja)	2 sata
b) Konstrukcije i materijali	2 sata
c) Meteorologija	4 sata
d) Pravila i propisi	3 sata
e) Tehnika letjenja	2 sata
f) Opasne situacije i vanredni postupci	3 sata
g) Pružanje prve pomoći	4 sata

Praktični dio

a) Treninzi na tlu: provjera vještina, »groundhandling«	2 sata
b) Letovi tandem paraglajderom na srednjim i velikim visinama, uz nadzor instruktora letjenja i putnikom koji ima najmanje dozvolu pilota paraglajdere	najmanje 10 letova
c) Izvanredni postupci: S.I.V. trening	2 – 3 leta

4. OSPOSOBLJAVANJE ZA STICANJE OVLAŠĆENJA PROBNI PILOT PARAGLAJDERA

Teorijski dio (20 sati)

a) Teorija letjenja (aerodinamika i mehanika letjenja) – viši nivo	5 sati
b) Konstrukcije i materijali	5 sati
c) Mjerila i metode ispitivanja	5 sati
d) Opasne situacije i vanredni postupci	5 sati

Praktični dio

- a) Letovi s najmanje 5 različitih paraglajdera 20 sati
b) Vanredni postupci – S.I.V. trening najmanje 5 letova

5. OSPOSOBLJAVANJE ZA STICANJE OVLAŠĆENJA AKROBATSKO LETJENJE PARAGLAJDEROM**Teorijski dio (20 sati)**

- a) Teorija letjenja (aerodinamika i mehanika letjenja) 2 sata
b) Konstrukcije i materijali 2 sata
c) Meteorologija 2 sata
d) Pravila i propisi 2 sata
e) Tehnika letjenja 4 sata
f) Opasne situacije i vanredni postupci 4 sata
g) Pružanje prve pomoći 4 sata

Praktični dio

- a) Treninzi na tlu: »groundhandling«, principi akrobatskih manevara 4 sata
b) Vanredni postupci: S.I.V. trening najmanje 10 letova
c) Akrobatski manevri najmanje 20 letova

6. OSPOSOBLJAVANJE ZA PROŠIRENJE PRAVA NA UZLIJETANJE POMOĆU VUČE (STACIONARNIM VITLOM (STATIONARY WINCH) ILI VITLOM S MOTORNOG VOZILA, ODNOSNO PLOVILA, (PAY-OUT WINCH) ILI MOTORNIM VOZILOM ILI PLOVILOM POMOĆU STATIČNOG UŽETA (STATIC LINE)) PARAGLAJDEROM**Teorijski dio (12 sati)**

- a) Oprema (konstrukcija vitla, vučno uže, slabi član, radio veza, uređaj za otkaćivanje, kolica za polijetanje) 2 sata
b) Teorija letjenja (fizikalni principi djelovanja pri vuči) 2 sata
c) Tehnika letjenja u vuči (»siguran start«, tehnika dizanja, otkaćivanje) 2 sata
d) Opasne situacije 2 sata
e) Pravila i propisi 2 sata
f) Aerodromi 2 sata

Praktični dio

- a) Vježba na tlu 2 sata
b) Let do 300 m s otkaćivanjem 10 letova
c) Organizacija letjenja u vuči 10 letova

7. OSPOSOBLJAVANJE ZA PROŠIRENJE PRAVA NA UZLIJETANJE POMOĆU MOTORA PARAGLAJDEROM**Teorijski dio (12 sati)**

- a) Teorija letjenja (fizikalni principi djelovanja pri uzlijetanju i letjenju pomoću motora) 2 sata
b) Izvedbe i konstrukcije paraglajdera s pomoćnim motorom 2 sata
c) Tehnika letjenja pomoću motora 2 sata
d) Opasne situacije 2 sata
e) Pravila i propisi 2 sata
f) Aerodromi 2 sata

Praktični dio

- a) Vježba na tlu (probni pogon i zagrijavanje motora) 1 sat
b) Let do 30 m 5 letova
c) Let do 300 m 5 letova
d) Organizacija letjenja pri uzlijetanju pomoću motora 10 letova

8. ODRŽAVANJE SEMINARA ZA OBNAVLJANJE ZNANJA U SVRHU PRODUŽENJA OVLAŠĆENJA PARAGLAJDEROM

Produženje ovlašćenja, između ostalog (redoviti nalet, zdravstvena sposobnost), prema ovom Pravilniku, podrazumijeva i redovno obnavljanje znanja. Obnavljanje znanja, sprovodi se putem stručnih seminara, koje organizuje organizacija odobrena za osposobljavanje. Seminari sadrže teorijski dio, dok praktični dio nije obavezan, ali je moguć.

Sadržaj predavanja određuje se u skladu s aktuelnom problematikom i potrebama.

Nakon održanog seminara, organizacija odobrena za osposobljavanje polaznicima seminara, izdaje potvrdu o prisustvovanju seminaru, koja služi kao dokaz o obnavljanju znanja u svrhu produženja ovlašćenja.

PROGRAMI SPROVOĐENJA ISPITA ZA STICANJE DOZVOLE I OVLAŠĆENJA PILOTA ZMAJA, ODNOSNO PARAGLAJDERA

A. ISPITI ZA PILOTE ZMAJA

1. ISPIT ZA STICANJE DOZVOLE PILOTA ZMAJA

Teorijski dio

a) Teorija letjenja (aerodinamika i mehanika leta)	20 pitanja
b) Konstrukcije i materijali	5 pitanja
c) Meteorologija	15 pitanja
d) Pravila i propisi	5 pitanja
e) Tehnika letjenja	10 pitanja
f) Opasne situacije i vanredni postupci	10 pitanja
g) Pružanje prve pomoći	5 pitanja

Praktični dio

Sekcija 1: Priprema i uzlijetanje

- Prijeletni pregled zmaja, dokumentacije i priprema,
- Poznavanje načina korišćenja zmaja,
- Provjera prije uzlijetanja.

Sekcija 2: Način uzlijetanja (izvodi se jedno od četiri moguća načina uzlijetanja):

Sekcija 2A: Uzlijetanje sa brda

- Signali prije i tokom uzlijetanja,
- Odgovarajući profil leta,
- Simulacija prekida uzlijetanja,

Sekcija 2B: Uzlijetanje vučom (stacionarnim vitlom (stationary winch) ili vitlom s motornog vozila odnosno plovila (pay-out winch) ili motornim vozilom ili plovilom pomoću statičnog užeta (static line))

- Signali prije i tokom uzlijetanja, uključujući poruke rukovatelju vitla (motornog vozila ili plovila),
- Odgovarajući profil leta,
- Simulacija prekida vuče,
- Svjesnost položaja,
- Otkučivanje

Sekcija 2C: Uzlijetanje aviozapregom

- Signali prije i tokom uzlijetanja, uključujući komunikaciju s pilotom vučnog vazduhoplova,
- Zatrčavanje, uzlijetanje i penjanje,
- Prekid zatrčavanja (simulacija ili usmeno ispitivanje),
- Praćenje vučnog vazduhoplova u pravolinijskom letu i u zaokretima,
- Popravljanje nepravilnog položaja pri praćenju,
- Otkučivanje.

Sekcija 2D: Uzlijetanje pomoćnim motorom

- Postupci uzlijetanja na aerodromu,
- Zatrčavanje, uzlijetanje i penjanje,
- Praćenje leta i vještina letjenja tokom faze uzlijetanja,
- Simulacija otkaza motora nakon uzlijetanja,
- Gašenje motora.

Sekcija 3: Opšte radnje

- Održavanje položaja i brzine u pravolinijskom letu,
- Koordinacija tokom zaokreta s nagibom od 30°, postupci i načini motrenja i izbjegavanja sudara,
- Vađenje iz zaokreta prema odabranom orijentiru,
- Letjenje na velikim napadnim uglovima (malom brzinom),
- Prevučeni let i povratak iz prevučenog leta,
- Koordinirani zaokret s nagibom od 45°, postupci i načini motrenja i izbjegavanja sudara.

Sekcija 4: Krug za slijetanje, prilaz i slijetanje (kandidatu je pri slijetanju zabranjeno pružati pomoć radiovezom, osim u slučaju opasnosti)

- Postupak prilaznja krugu za slijetanje (smjer skretanja po krugu za slijetanje može se unaprijed zadati),
- Postupci i načini motrenja i izbjegavanja sudara,
- Provjere prije slijetanja,
- Let po krugu za slijetanje, prilazjenje, slijetanje,
- Tačnost slijetanja (pravilno slijetanje u označeni prostor 100 x 50 m).

Kod uzlijetanja s brda jedan ispitivač provjerava kandidate na uzletištu, a drugi na sletištu.

2. ISPITI ZA STICANJE OVLAŠĆENJA INSTRUKTOR LETENJA

Teorijski dio

a) Teorija letjenja (aerodinamika i mehanika leta)	15 pitanja
b) Konstrukcije i materijali	5 pitanja
c) Meteorologija	10 pitanja

d) Pravila i propisi	5 pitanja
e) Tehnika letjenja	10 pitanja
f) Opasne situacije i vanredni postupci	10 pitanja
g) Pružanje prve pomoći	5 pitanja
h) Metodika nastave	10 pitanja

Praktični dio

- a) Demonstracija vježbi na tlu i prikaz faza uzlijetanja i upravljanje zmajem na tlu. Smjer skretanja po krugu za slijetanje može se unaprijed zadati.
- b) Ispitni let uz preciznost i pravilnost slijetanja u označeni prostor 100 x 50 m po krugu za slijetanje.

3. ISPITI ZA STICANJE OVLAŠĆENJA TANDEM LETJENJE

Teorijski dio

a) Teorija letjenja (aerodinamika i mehanika leta)	10 pitanja
b) Meteorologija	10 pitanja
c) Pravila i propisi	5 pitanja
d) Opasne situacije i vanredni postupci	10 pitanja
e) Pružanje prve pomoći.	5 pitanja

Praktični dio

- a) Demonstracija vježbi na tlu i prikaz faza uzlijetanja i upravljanje zmajem na tlu. Smjer skretanja po krugu za slijetanje može se unaprijed zadati.
- b) Ispitni let uz preciznost i pravilnost slijetanja u označeni prostor 100 x 50 m po krugu za slijetanje.

4. ISPITI ZA STICANJE OVLAŠĆENJA PROBNI PILOT

Teorijski dio

a) Teorija letjenja (aerodinamika i mehanika leta)	10 pitanja
b) Konstrukcije i materijali	10 pitanja
c) Mjerila i metode ispitivanja	10 pitanja
d) Opasne situacije i vanredni postupci.	10 pitanja

Praktični dio

Po jedan let na dva različita modela zmaya (izvoditi nad vodenom površinom).

5. ISPITI ZA STICANJE OVLAŠĆENJA AKROBATSKO LETJENJE

Teorijski dio

a) Teorija letjenja (aerodinamika i mehanika leta)	10 pitanja
b) Konstrukcije i materijali	5 pitanja
c) Pravila i propisi	5 pitanja
d) Tehnika letjenja	10 pitanja
e) Opasne situacije i vanredni postupci	10 pitanja
f) Pružanje prve pomoći.	5 pitanja

Praktični dio

Sprovesti potreban broj letova za prikaz akrobatskih manevara.

B. ISPITI ZA PILOTE PARAGLAJDERA

1. ISPIT ZA STICANJE DOZVOLE PILOTA PARAGLAJDERA

Teorijski dio

a) Teorija letjenja (aerodinamika i mehanika leta)	20 pitanja
b) Konstrukcije i materijali	5 pitanja
c) Meteorologija	15 pitanja
d) Pravila i propisi	5 pitanja
e) Tehnika letjenja	10 pitanja
f) Opasne situacije i vanredni postupci	10 pitanja
g) Pružanje prve pomoći	5 pitanja

Praktični dio

Sekcija 1: Priprema i uzlijetanje

- a) Prijeletni pregled paraglajdera, dokumentacije i priprema,
- b) Poznavanje načina korišćenja paraglajdera,
- c) Provjera prije uzlijetanja.

Sekcija 2: Način uzlijetanja (izvodi se jedno od tri moguća načina uzlijetanja):

Sekcija 2A: Uzlijetanje s brda

- a) Signali prije i tokom uzlijetanja,
- b) Odogovarajući profil leta,
- c) Simulacija prekida uzlijetanja.

Sekcija 2B: Uzlijetanje vučom (stacionarnim vitlom (stationary winch) ili vitlom s motornog vozila odnosno plovila (pay-out winch) ili motornim vozilom ili plovilom pomoću statičnog užeta (static line))

- a) Signali prije i tokom uzlijetanja, uključujući poruke rukovaocu vitla (motornog vozila ili plovila),
- b) Odgovarajući profil leta,
- c) Simulacija prekida vuče,
- d) Svjesnost položaja,
- e) Otkučivanje.

Sekcija 2C: Uzlijetanje pomoćnim motorom

- a) Postupci uzlijetanja na aerodromu,
- b) Zatrčavanje, uzlijetanje i penjanje,
- c) Praćenje leta i vještina letjenja tokom faze uzlijetanja,
- d) Simulacija otkaza motora nakon uzlijetanja,
- e) Gašenje motora.

Sekcija 3: Opšte radnje

- a) Održavanje položaja i brzine u pravolinijskom letu,
- b) Vađenje iz zaokreta prema odabranom orijentiru,
- c) Manevar za brzo spuštanje (ako je primjenjivo).

Sekcija 4: Krug za slijetanje, prilaz i slijetanje (kandidatu je pri slijetanju zabranjeno pružiti pomoć radiovezom, osim u slučaju opasnosti)

- a) Postupak prilaznja krugu za slijetanje (smjer skretanja po krugu za slijetanje može se unaprijed zadati),
- b) Postupci i načini motrenja i izbjegavanja sudara,
- c) Provjere prije slijetanja,
- d) Let po krugu za slijetanje, prilaznje, slijetanje,
- e) Tačnost slijetanja (pravilno slijetanje u označeni prostor 50 x 50 m).

2. ISPITI ZA STICANJE OVLAŠĆENJA INSTRUKTOR LETJENJA

Teorijski dio

- a) Teorija letjenja (aerodinamika i mehanika leta) 15 pitanja
- b) Konstrukcije i materijali 5 pitanja
- c) Meteorologija 10 pitanja
- d) Pravila i propisi 5 pitanja
- e) Tehnika letjenja 10 pitanja
- f) Opasne situacije i vanredni postupci 10 pitanja
- g) Pružanje prve pomoći 5 pitanja
- h) Metodika nastave 10 pitanja

Praktični dio

- a) Demonstracija vježbi na tlu i prikaz faza uzlijetanja i upravljanje paraglajderom na tlu (slalom oko zadanih oznaka), kontrolisani prekid uzlijetanja, »groundhandling«,
- b) Ispitni let uz izvođenje manevra za brzo spuštanje od najmanje 10 m/s i preciznost i pravilnost slijetanja u označeni prostor 50 x 50 m po krugu za slijetanje,
- c) Izvanredni postupci (obavljaju se u sklopu obaveznog S.I.V. treninga tokom osposobljavanja pa se u ovom dijelu ispita mogu izostaviti).

3. ISPITI ZA STICANJE OVLAŠĆENJA TANDEM LETJENJE PARAGLAJDERA

Teorijski dio

- a) Teorija letjenja (aerodinamika i mehanika leta) 10 pitanja
- b) Meteorologija 10 pitanja
- c) Pravila i propisi 5 pitanja
- d) Opasne situacije i vanredni postupci 10 pitanja
- e) Pružanje prve pomoći 5 pitanja

Praktični dio

- a) Ispitni let uz kontrolisani prekid uzlijetanja tandem paraglajderom u fazi dignute kupole,
- b) Pravilno uzlijetanje tandem paraglajderom uz putnika koji ima najmanje dozvolu pilota paraglajdere,
- c) Slijetanje uz preciznost i pravilnost slijetanja u označeni prostor 50 x 50 m po krugu za slijetanje.

4. ISPITI ZA STICANJE OVLAŠĆENJA PROBNI PILOT PARAGLAJDERA

Teorijski dio

- a) Teorija letjenja (aerodinamika i mehanika leta) 10 pitanja
- b) Konstrukcije i materijali 10 pitanja
- c) Mjerila i metode ispitivanja 10 pitanja
- d) Opasne situacije i vanredni postupci 10 pitanja

Praktični dio

Po jedan let na dva različita modela paraglajdera s izvođenjem izvanrednih postupaka, kao što su jednostrano zaklapanje preko 50%, »full-stall«, negativni zaokret, spiralno propadanje preko 15 m/s (izvoditi nad vodenom površinom).

5. ISPITI ZA STICANJE OVLAŠĆENJA AKROBATSKO LETJENJE PARAGLAJDEROM

Teorijski dio

- a) Teorija letjenja (aerodinamika i mehanika leta) 10 pitanja
- b) Konstrukcije i materijali 5 pitanja
- c) Pravila i propisi 5 pitanja
- d) Tehnika letjenja 10 pitanja
- e) Opasne situacije i vanredni postupci 10 pitanja
- f) Pružanje prve pomoći 5 pitanja

Praktični dio

S.I.V. i akrobatski manevri: »wingover«, asimetrična spirala, SAT, negativni zaokreti, prevučeni let, »full-stall«, luping. Sprovesti potreban broj letova, za prikaz akrobatskih manevara (izvoditi nad vodenom površinom).

OBRAZAC KNJIŽICE LETJENJA ZA PILOTE ZMAJA, ODNOSNO PARAGLAJDERE

Knjižica letjenja omogućava pilotu vođenje evidencije o naletu na konvencionalan način tako da osigurava trajni zapis. Pilot koji leti različite kategorije vazduhoplova treba za svaku kategoriju imati zasebnu knjižicu letjenja.

1. Zapisi u knjižicu letjenja, trebaju biti upisani mastilom ili neizbrisivom olovkom, čim je prije moguće nakon svakog leta.

2. Knjižica letjenja u koju se upisuju letovi zmajem, odnosno paraglajderom, treba da sadrži najmanje sljedeće podatke:

a) Lične podatke: prezime i ime, te adresu pilota imaoca knjižice letjenja,

b) Za svaki let:

- datum leta,
- mjesto i vrijeme uzlijetanja, te mjesto i vrijeme slijetanja,
- tip (proizvodnja, model, varijacija tipa) zmaja, odnosno paraglajdera,
- način starta,
- ukupno vrijeme leta (nalet),
- dužnost tokom leta (pilot, učenik pilot, instruktor, ispitivač),
- svrha i zadatak leta,
- udaljenost preleta,
- napomene i ovjera.

3. Prihvatljive su knjižice dimenzije standardnog formata, od najmanjeg A6 do najviše A4 sa čvrsto uvezanim i numeriranim stranicama.

OBRAZAC DOZVOLE PILOTA ZMAJA

Crna Gora
Agencija za civilno vazduhoplovstvo
Montenegro
Civil Aviation Agency

DOZVOLA PILOTA ZMAJA
HANG GLIDER PILOT LICENCE

Ova dozvola je uskladu sa Zakonom o vazdušnom saobraćaju
Issued in accordance with Air Transport Law

XIII	Priznaje / Remarks

I	Država izdavanja / State of issue Crna Gora / Montenegro
III	Broj dozvole / Licence Number MNE/HGL/
IV	Ime i prezime imaoца dozvole / Last and first name of holder
IVa/IVb	Datum i mesto rođenja / Date and Place of Birth
V	Adresa imaoца dozvole / Address of holder
VI	Državljanstvo / Nationality
VII	Potpis imaoца / Signature of holder
VIII	Organ koji izdaje dozvolu / Issuing competent authority Crna Gora Agencija za civilno vazduhoplovstvo / Montenegro Civil Aviation Agency
X	Potpis ovlašćenog lica i datum / Signature of issuing officer and date
XI	Pečat ili štamp organa koji izdaje dozvolu / Seal or stamp of issuing competent authority

XII	Ovlašćenja / Ratings			
	Ovlašćenje / Rating	Datum isteka Date of issue	Režim letenja / Valid until	Potpis i pečat / Signature and stamp
S	Solo / Solo Rating		aktuelno	
N	Nivo letenja / Distance Rating			
T	Pilotinje / Tandem pilot Rating			
P	Pilotinje / Two pilot Rating			
A	Instruktor pilot / Instructor Rating			
IX	Vahovanje / Validity: Ova dozvola važi dokle god ukoliko nije povučena, suspendovana ili na drugi način stavljena van snage. This licence shall remain in force for the holder lifetime unless revoked, suspended or varied. Prava dala imaoца dozvole mogu se izvršavati samo ukoliko imaoц dozvole poseduje važeće lekarsko svjertanje. The privileges of the licence shall be exercised only if the holder has a valid medical certificate for the required privilege. Imaoц dozvole mora uz sebe imati dokument sa slikom radi lakše identifikacije imaoца dozvole. A document containing a photo shall be carried for the purposes of identification of the licence holder.			
XII	Radiotelefonija / Radio telephony privileges Imaoц dozvole je prikazao sposobnost za upotrebu RT opreme instaliranu na vazduhoplovu na. / The holder of this licence has demonstrated competence to operate RT equipment on board an aircraft.			
Crnogorski i engleski jezik / Montenegro and English language.				

OBRAZAC DOZVOLE PILOTA PARAGLAJDERA

Crna Gora
Agencija za civilno vazduhoplovstvo
Montenegro
Civil Aviation Agency

DOZVOLA PILOTA PARAGLAJDERA
PARAGLIDER PILOT LICENCE

Ova dozvola je uskladen sa Zakonom o vazdušnom saobraćaju
Issued in accordance with Air Transport Law

XII	Pouzdanje / Remarks:

I	Država izdavanja / State of issue Crna Gora / Montenegro
III	Broj dozvole / Licence Number MNE/PGL/
IV	Ime i prezime izdavača dozvole / Last and first name of holder
IVa/IVb	Datum i mesto rođenja / Date and Place of Birth
V	Adresa izdavača dozvole / Address of holder
VI	Državljanstvo / Nationality
VII	Potpis izdavača / Signature of holder
VIII	Organ koji izdaje dozvole / Issuing competent authority Crna Gora Agencija za civilno vazduhoplovstvo / Montenegro Civil Aviation Agency
X	Potpis ovlašćenog lica i datum / Signature of issuing officer and date
XI	Pečat ili žig organa koji izdaje dozvole / Seal or stamp of issuing competent authority

XII	Ovlašćenja / Ratings			
	Ovlašćenje / Rating	Datum isteka Exp./time	Zahtevni / Valid until	Potpis i pečat / Signature and stamp
S	Solo / Solo Rating		odobreno	
N	Nastavnik / Instructor Rating			
T	Pilot-in-command / Tandem pilot Rating			
P	Podstupač pilot / Solo pilot Rating			
A	Isprobnički pilot / Acrobatic Rating			
IX	Vidljivost / Visibility:			
Ova dozvola važi dokle god ukoliko nije povučena, suspendovana ili na drugi način stavljena van snage. This licence shall remain in force for the holder lifetime unless revoked, suspended or varied. Prava daju imaoce dozvole mogu se izvršavati samo ukoliko imaoce dozvole poseduje važeći lekarski sertifikat. The privileges of the licence shall be exercised only if the holder has a valid medical certificate for the required privilege. Imaoce dozvole mora uvek imati dokument sa slikom radi lakše identifikacije imaoce dozvole. A document containing a photo shall be carried for the purposes of identification of the licence holder.				
XIII	Radiooblastanja / Radio telephony privileges			
Imaoce dozvole je prikladan odgovarajućim za upotrebu RT opreme instaliranu na vazduhoplovima. / The holder of this licence has demonstrated competence to operate RT equipment on board in aircraft.				
Crnogorski i engleski jezik / Montenegro and English language.				